

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Akademien för utbildning, kultur
och kommunikation

EXAMENSARBETE
HOA 303 15 hp
HT 2008

Hand, hjärta och huvud

- En studie om skolans resurser och deras betydelse för elevers resultat.

Hand, Heart and Head

-A survey of school resources and their impact on the results of students.

Anne Vähäkuopus

Handledare: Olof Rubenson
Examinator: Helena Darnell-Berggren

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Akademien för utbildning, kultur
och kommunikation

EXAMENSARBETE
HOA 303 hp
HT 2008

SAMMANDRAG

Anne Vähäkuopus

Hand, hjärta och huvud

- En undersökning om skolans resurser och deras betydelse för elevers resultat.

Hand, Heart and Head

- A survey of school resources and their impact on the results of students.

2008

Antal sidor: 55

Studien undersöker sambandet mellan skolans resurser och elevresultaten i engelska år nio i en medelstor stad i Mellansverige. Syftet är att genom enkätundersökningar och intervjuer studera vilken inverkan skolans resurser har på elevernas studieresultat i engelska. Studien utfördes genom intervjuer med rektorer på ett antal skolor, samt genom analyser av resultatstatistik från Skolverket.

Resultaten som presenteras visar att det går att se ett samband mellan elevernas resultat och skolornas resurser såsom tid, gruppstorlek och organisation. Vidare framgår att verksamheten i engelskundervisning varierar stort och att kontinuiteten överlag är dålig.

Nyckelord: Engelska, resurser, undervisning, elevresultat.

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Disposition	6
1.3 Att tolka resursbegreppet	6
2 Den teoretiska ramen	7
2.1 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell	7
2.2 Vygotskijs språkpsykologiska syn	8
2.3 Engelska i skolan då och nu	10
3 Engelskundervisning & Ramfaktorer	11
3.1 Inläring	14
3.2 Utläring	15
3.3 Ramfaktorer och elevutveckling	16
3.3.1 Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat	18
4 Vad säger styrdokumentet?	20
4.1 Engelska	22
4.2 Stadens utbildningsplan	23
4.3 Verksamhetsberättelse och Kvalitetsredovisning	24
5 Metod	25
5.1 Genomförande	27
5.2 Begränsning	28
5.3 Reliabilitet	28
5.3 Etiska ställningstaganden	29
6. Resurser och elevresultat	30
6.1 Fyra olika verksamheter	32
6.1.1 Skola A	32
6.1.2 Skola B	34
6.1.3 Skola C	37
6.1.4. Skola D	39
6.2 En varierad verksamhet	41
7 Hand, huvud & hjärta - en slutdiskussion	43
Referenslista	49
Bilagor	

1 Inledning

Kunskap kommer till uttryck i olika former [...] som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet[...] Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov [...] Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.¹

Dessa ord är tagna ur Lpo 94. Dess syfte är att försäkra att skolan ger samtliga elever likvärdiga förutsättningar för utbildning och lärande. Genom att spegla kunskapens olika former och därmed bedriva en varierad och anpassad undervisning, med utgångspunkt i elevernas förutsättningar och behov, skall skolan enligt detta uppnå sitt mål: att utgöra ”en skola för alla”, en skola där alla individer tilldelas lika stort utrymme och ges likvärdiga förutsättningar att utvecklas.

I stark kontrast till detta, publicerar Vestmanlands Läns Tidning den 23 augusti en artikel som beskriver en verklighet långt ifrån det formulerade målet. Baserad på statistik från Skolverket, presenterar artikeln siffror som konstaterar att fler elever än någonsin idag lämnar högstadiet med underkända betyg i de så kallade kärnämnena och att de därmed är obehöriga att söka de allmänna gymnasieutbildningarna.²

Utöver det faktum att andelen underkända elever ökat drastiskt under en tioårsperiod, visar siffrorna dessutom att det kärnämne som tycks ha haft den mest kontinuerliga nedgången i elevernas resultat, är engelska. Trots att matematik är det ämne som haft den största ökningen underkända elever sett till den totala procenten, tycks alltså engelska vara det ämne som haft den mest konstanta ökningen underkända elever under perioden. Siffror visar hur det från 1998 i stort sett har skett en konstant ökning varje år av de elever som går ut år nio med underkänt i engelska, med undantag vid endast tre tillfällen.³ Det är denna verklighet som ligger till grund för syftet med mitt examensarbete.

¹ Lpo 94, s. 4-6.

² Vestmanlands läns Tidning, 080823, s. 18.

³ http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/31/65/prel_betyg08.xls - 081015

1.1 Syfte och frågeställning

Som blivande gymnasielärare i engelska anser jag den ovan beskrivna statistiken är mycket alarmerande. Jag ställer mig högst frågande till denna negativa utveckling, samtidigt som jag känner en stark oro inför vad elevernas allt sämre förkunskaper kommer att innebära för deras fortsatta utveckling, och mitt eget yrkesutövande. Med detta i åtanke frågar jag mig: hur ser elevresultaten i ämnet engelska ut i år nio? Går det möjligen att koppla dessa till resursfördelningen ute på skolorna och därmed finna ett samband däremellan? Hur arbetar man med de elever som har svårt att nå kursmålen och visar sig dessa tillvägagångssätt framgångsrika? Utifrån dessa frågor hoppas jag kunna urskilja möjliga anledningar till att just engelska är det ämne som konstant rasar resultatmässigt hos eleverna.

Den huvudsakliga frågan i mitt examensarbete lyder därmed: *Hur ser resurstilldelningen i ämnet engelska ut i förhållande till elevernas resultat?* Genom att undersöka detta hoppas jag även belysa den ständigt aktuella frågan om inkluderande undervisning eller enskild undervisning.

Studien angrips till viss del utifrån hypotesen att ämnet engelska inte prioriteras lika högt som de övriga kärnämnen när det kommer till resursfördelningen på skolorna. Denna hypotes grundar sig delvis på egna observationer från flera skolor under olika praktikperioder, men även på professionella lärares yttranden och yrkeserfarenheter samt på resultat från tidigare undersökningar.

Avslutningsvis vill jag klargöra att jag inte på något vis med detta arbete ämnar glorifiera, eller presentera någon form av allsmäktig undervisningsform. Inte heller är mitt mål att svartmåla någon verksamhet. Jag ämnar enbart undersöka sambandet mellan hand, hjärta och huvud; skolans resurser och dess innebörd för elevens tillskansande av kunskaper för livet. I detta ses handen som de resurser skolan erbjuder, hjärtat motsvaras elevernas motivation och vilja att lära, och slutligen står huvudet för de kunskaper eleverna uppnår med hjälp av dessa två.

1.2 Disposition

Det föreliggande arbetet kan ses bygga på fyra olika delar. I den första delen presenteras den teoretiska ramen. I detta avsnitt beskrivs de två teorier som ligger till grund för arbetet, samtidigt som en kort historisk bakgrund till engelska som skolämne ges. Syftet med detta är att underlätta förståelsen för löpande diskussioner och för det större sammanhanget.

I uppsatsens nästa del presenteras tidigare forskning och för arbetet relevant litteratur. Denna del består av två avsnitt: det första beskriver forskningsläget om engelska som kärnämne, och behandlar två studier från Malmö respektive Gävle Högskola. Det andra är en mer omfattande litteraturredel, som behandlar teorier om språkinlärning samt ramfaktorers inverkan på elevernas utveckling. Slutligen ges en allmän beskrivning av innehållet i nationella och lokala styrdokument.

Vidare följer metoddelen som beskriver undersökningens tillvägagångssätt. Här diskuteras metodval, genomförande, begränsning och reliabilitet.

Efter detta lyfter arbetet i den egna undersökningen om undervisningsverksamheten i engelska i den valda kommunen. Därefter presenteras statistik och enkätsvar för den generella verksamheten, för att sedan djupare behandla de fyra studerade skolornas verksamhet, där resultaten av enkäterna samt intervjuerna presenteras och analyseras. Arbetet avslutas tillsist med en sammanfattande diskussion, där de egna resultaten ställs mot tidigare forskning och litteratur samt passas in i den teoretiska ramen.

1.3 Att tolka resursbegreppet

Ordet resurser kan verka problematiskt då det kan definieras utifrån flera olika synsätt. I denna studie har jag dock valt att använda begreppet som ett samlingsbegrepp på flera faktorer i skolan, som enligt forskning har visats ha inverkan på elevernas inlärning. Ett sätt att förklara dessa faktorer är att säga att de fungerar som *resurser* till elevernas utveckling. Då detta i sin tur kan inbegripa ett oändligt antal faktorer, har jag valt att göra ett urval baserat på resultat av tidigare forskning om lärutveckling och undervisning. Detta innebär att begreppet *resurser* fortsättningsvis skall tolkas som faktorer som rör personal, tid och material.

Med personal menar jag vidare lärartillgång och lärarkompetens, både beträffande ämnet och specialkompetenser i form av speciallärare. Vad beträffar tidsresursen refererar jag till undervisningstillfällen, både i klassen och med eventuell speciallärare. Slutligen rör materialfrågan tillgången på undervisnings- samt stödmaterial, men inkluderar även i detta fall den rumsliga frågan om lokaltillgång.

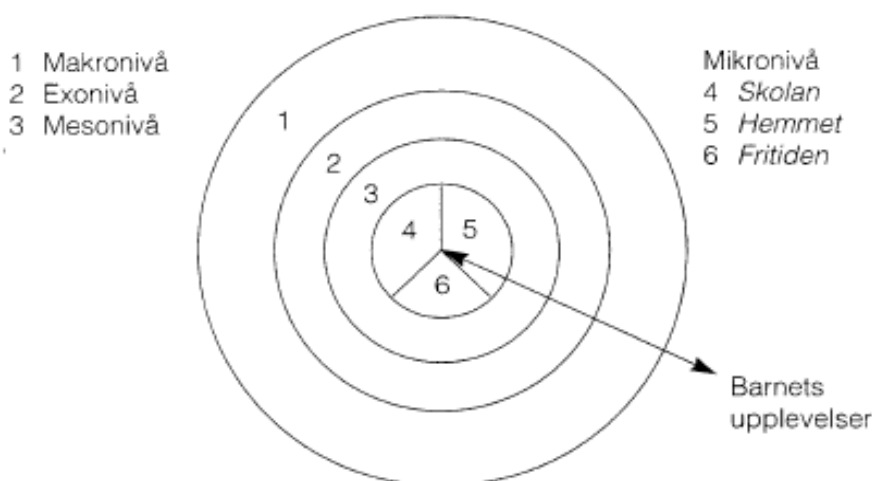
2 Den teoretiska ramen

Ramverket för den teoretiska utgångspunkten i detta arbete utgörs av en kombination av *Urie Bronfenbrenners* utvecklingsekologiska modell om utvecklingsfaktorer på makro- och mikronivå, och *Lev Vygotskijs* språkpsykologiska teorier. Nedan följer en kortare redogörelse för dessa två teorier som sedan följs av en avslutande diskussion kring hur jag valt att passa in den föreliggande studien i dessa ramar. Kapitlet avslutas sedan med en kortare redogörelse för engelskämnets utveckling i skolan, från en privat intressefråga till behörighetskrävande ämne.

2.1 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell

Urie Bronfenbrenner var en amerikansk utvecklingspsykolog som var verksam under 1970-talet.⁴ I likhet med till exempel Lev Vygotskij studerade han den omgivande miljöns inverkan på barns utveckling, och fann att barn och elever utvecklas och konstruerar sin tillvaro i samspel med den omgivande miljön. Till skillnad från Vygotskij studerade dock Bronfenbrenner inte bara inverkan från barnets närmiljö, utan även anpassningen mellan barnet och de föränderliga förhållanden som finns i denna. Bernt Gunnarsson skriver att Bronfenbrenner särskilt betonar barnets upplevelser av det samspel som uppstår i en närmiljö genom aktiviteter, roller och relationer.⁵

Den ekologiska utvecklingsmiljön utgörs enligt Bronfenbrenner av fyra av varandra beroende strukturer: *mikro-, meso-, exo- och makrosystem:*

Figur 1.

Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell med dess olika nivåer.⁶

⁴ <http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/artikel/136307/136307> - 2008-11-09

⁵ Gunnarsson 1999, s. 15-16.

⁶ Gunnarsson 1999, s. 16.

Mikrosystemet är det minsta systemet och utgörs av de mönster av aktiviteter, roller och relationer som barnet upplever i specifika situationer och sammanhang. Här kan alltså skolan ses vara uppbyggd av flera olika mikrosystem som alla erbjuder olika aktiviteter, roller och relationer. Samtidigt är upplevelserna av dessa unika för den enskilda individen.

Mesosystemet är nästa nivå och denna utgörs av den relation som uppstår mellan de olika mikrosystemen. Gunnarsson exemplifierar detta med relationen mellan skolans- och hemmets mikrosystem och barnets upplevelser av hur dessa två förhåller sig till varandra. Det tredje systemet utgörs av *exosystemet*. Dessa är faktorer utanför den omedelbara skolsituationen, såsom de kommunala besluten, skolans organisation och resurser samt föräldrarnas arbetssituation. Dessa tre system är de inre systemen i Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell. Det fjärde och yttre systemet kallar han för *makrosystemet*. Gunnarsson beskriver makrosystemet som de ideologiska, historiska och politiska värderingar som definierar och är karaktäristiskt för en specifik kultur. Hit räknas alltså styrmedel, den pedagogiska traditionen och synen på segregering.⁷

Sammanfattningsvis kan sägas att elevers lärutveckling enligt Bronfenbrenners modell är helt beroende av att förhållandena mellan de olika systemen är väl fungerande, och att eleven samtidigt har en aktiv roll i dessa. Med andra ord har den omgivande miljön och dess många faktorer utifrån Bronfenbrenners teori, en viktig roll för elevens förmåga till fortsatt utveckling.

2.2 Vygotskijs språkpsykologiska syn.

Lev Vygotskij var en rysk psykolog som levde mellan 1896 och 1934 och som arbetade för att utveckla sambandet mellan samhället och individens utveckling.⁸ Mest känd är han bland annat för den språkpsykologiska teori han utvecklade om språkets och tänkandets utveckling, där han hävdade att människans utveckling är helt beroende av dess omgivning med sina kulturella redskap, och i detta är språket främst avgörande.⁹

Vygotskij hävdade att människans utveckling går ”utifrån och in”, att vi utvecklas från våra sociala och kollektiva handlingar till det individuella. I denna utveckling menade han alltså att språket har en central och direkt avgörande roll då det är avgörande för vårt samspel med andra. Enligt Espen Jerlang och Suznne Ringsted menar Vygotskij att språket i sin

⁷ Gunnarsson 1999, s. 16-18.

⁸ <http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/artikel/251980/251980/Lev> - 2008-11-11

⁹ <http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/artikel/1158142> - 2008-11-09

helhet även utgör människans medvetande, då det är genom språket vi mobiliserar våra erfarenheter och upplevelser.¹⁰

Patsy Lightbown och Nina Spada beskriver hur Vygotskij hävdade att elevens kunskaper utvecklas då de samspelar med läraren inom elevens befintliga utvecklingszon. Med detta menas den situation där eleven är kapabel att prestera på en högre nivå genom stöd och samspel med läraren.¹¹ I denna utvecklingszon är det just samspelet som står i fokus. Lightbown och Spada berättar även hur Vygotskij hävdade att det är just samtalet som underlättar elevens kognitiva tänkande, då det är i dessa samtal som eleverna tillåts att verkligen reflektera över undervisningens ”input”.¹²

I diskussionen om undervisningssituationen, medför Vygotskijs teorier att elevens utveckling är helt avhängig det sociala samspelet, både mellan lärare-elev och elev-elev, då det är på detta sätt som eleven förmedlar sina egna erfarenheter.¹³ Underförstått har språket en avgörande betydelse i detta samspel och därmed kan sägas att undervisning, utifrån Vygotskijs teorier, är ett socialt fenomen där språket utgör nyckeln till elevernas fortsatta utveckling. Detta har i sin tur resulterat i att Vygotskijs teorier har haft särskilt stor inverkan på forskning om just språkinlärning, där forskare idag i stort sett är eniga om att just samspel, interaktion och konversation är av stor vikt för tillägnet och utvecklingen av ett andra språk.¹⁴

Med utgångspunkt i Bronfenbrenners och Vygotskijs teorier och med den historiska utvecklingen av språkundervisningen i åtanke, menar jag slutligen att språkundervisning bör ses som en del av ett större socialt sammanhang, av vilket det även är beroende. Genom att förena Bronfenbrenner och Vygotskij, kan elevernas språkutveckling ses som ett direkt resultat av de rådande omständigheterna i vilka de undervisas. I detta är vidare de materiella, personella och sociala förutsättningarna direkt avgörande för elevernas kunskapsutveckling. Där forskare idag ofta talar om ramfaktorer i form av ekonomiska resurser och styrdokument, vill jag alltså påminna om vikten av den sociala aspekten för elevernas läsutveckling, i synnerhet vad beträffar språkundervisning där samspel och tillit enligt ovan givna teoretiska ram, är grundförutsättningarna för fortsatt inlärning.

¹⁰ Jerlang & Ringsted 1999, s. 284-285.

¹¹ Lightbown & Spada 2006, s. 47.

¹² Lightbown & Spada 2006, s. 47.

¹³ Jerlang & Ringsted 1999, s. 287.

¹⁴ Lightbown & Spada 2006, s. 48.

2.3 Engelska i skolan då och nu

Per Malmberg nämner att de första spåren från undervisning i engelska i Sverige återfinns under 1700-talet. Ämnet sågs då som ett rent färdighetsämne och undervisades privat av så kallade språkmästare. I samband med 1849-års utbildningsreform, blev engelska ett obligatoriskt ämne för den reala bildningen och gavs som tillval på den klassiska linjen.¹⁵

Inte förrän 1856 blir engelska ett etablerat ämne i skolan och hundra år senare, som ett steg i demokratiseringsprocessen, blir engelska år 1946 det obligatoriska främmande språket att studera i den svenska skolan.¹⁶ Hårt påverkad av undervisningen i de klassiska språken, kom även undervisningen i engelska under de första decennierna att präglas av utläring av språkets former och regler. Man arbetade länge med mer eller mindre mekaniska metoder, som genom drillövningar direkt syftade till att lära ut språkets form, och där elevernas egen aktivitet var mycket begränsad. Malmberg hävdar att det inte var förrän i slutet på 1960-talet som en social språksyn med fokus på samspelet mellan individer började träda fram.¹⁷

Ulrika Tornberg beskriver främst 1970-talet som en avgörande tid för språkundervisningens utveckling, då man frångick den grammatiska undervisningstraditionen och istället började intressera sig alltmer för själva handlingsdimensionen snarare än språkliga regler och strukturer.¹⁸ Språket blir nu en fråga om funktion och handling och i och med detta kom fokus att läggas vid den muntliga kommunikationen.¹⁹ Denna språksyn förstärks ytterligare under 1980-talet då läroplanerna beskriver språkundervisningen som rent nyttoinriktad, i relation till de ökade internationella kontakterna. Vikt läggs även vid att eleverna i det kommunikativa klassrummet skall kunna uttrycka känslor, åsikter och önskemål.²⁰ Hon menar vidare att kommunikationen har gått från att i grunden utgöra ett kollektivt medel i undervisningen, till att bli ett mål för de alltmer självständiga eleverna.²¹

Sedan införandet av Lpo 94, har ämnet engelska i landets skolor kommit att bli en fråga om individuell kompetensutveckling, samtidigt som man betonar det sociala samspelet. Det framkommer tydligt att samspelet är en avgörande del av undervisningen. Dock är syftet med engagemanget enfaldigt: att utveckla den individuella språkliga kompetensen.²² Vilka kunskaper som skall komma till uttryck i undervisningen, är i dagens decentraliserade skola i stor utsträckning en fråga för de enskilda lärarna och eleverna. Med detta följer ett stort

¹⁵ Malmberg 1993, s. 24.

¹⁶ Ericsson 1989, s. 16,70.

¹⁷ Malmberg 1993, s. 61-69.

¹⁸ Tornberg 2000, s. 19.

¹⁹ Tornberg 2000, s. 161.

²⁰ Tornberg 2000, s. 206-207.

²¹ Tornberg 2000, s. 214.

²² Tornberg 2000, s. 224, 234.

tolkningsutrymme av styrdokumentet för hur de lokala målen skall användas i vägen mot de centralt formulerade målen.

1997 trädde de nya behörighetsreglerna i kraft. I och med dessa blev engelska, tillsammans med svenska och matematik behörighetskrävande ämnen, då godkända betyg i dessa ämnen sågs som minimikrav för att klara vidare studier på gymnasieskolans nationella och specialutformade program. Läsåret 1998-1999 tillämpades behörighetsreglerna för första gången. Ett antagande som låg till grund för införandet av behörighetskraven var att andelen elever som klarar målen i gymnasieskolan skulle öka när alla elever som antogs hade godkända betyg i de tre viktiga färdighetsämnena. Denna förhoppning har dock grusats, då en utredning från Skolverket bl.a. konstaterar att andelen elever som lämnar grundskolan utan godkänt i engelska sedan dess stadigt ökar. Detta leder i förlängningen till att allt fler elever inte är behöriga att söka till gymnasieskolornas nationella och specialutformade program.²³

3 Engelskundervisning & Ramfaktorer

Detta kapitel behandlar befintlig litteratur och för ämnet relevant forskning. Först beskrivs två tidigare studier om engelskämnet, vars resultat är av stort intresse, då de angränsar den föreliggande studien. Detta följs av en mer omfattande litteraturlösa som behandlar språkundervisning och ramfaktorer, vilka båda är centrala utgångspunkter för detta arbete.

Engelska som kärnämne och dess status i skolan är ett hittills relativt utforskat ämne. Dock har två mindre studier påträffats. Den ena är en studie från Malmö Högskola av Maria Appelgren och Pia Sjövall. Studien utfördes 2006, och genom intervjuer med elever ämneslärare och specialpedagoger på en gymnasieskola i södra Sverige, undersöker den varför allt fler elever inte uppnår målen i engelska. Arbetet behandlar frågor om ämnets status i skolan, vilka som utgör de främsta orsakerna till elevernas inlärningssvårigheter, samt vilka stödresurser som erbjuds. Resultaten de presenterar visar främst på tre orsaker till problemet, nämligen att en stor del av eleverna inte har haft någon eller en mycket begränsad undervisning i ämnet under mellanstadietiden. En andra orsak hävdas av flera pedagoger vara att ämnet ofta får stå tillbaka för undervisning i svenska eller matematik. Den sista orsaken de nämner kan vidare kopplas direkt till resurser. Appelgren och Sjövall hävdar att det ofta saknas specialresurser för undervisning i engelska.²⁴

²³ ”Konsekvenser av de nya behörighetsreglerna till gymnasieskolan”- slutrapport: Den hägrande framtid...? Skolverket, 2001.

²⁴ Appelgren & Sjövall 2006, s. 35.

Vad beträffar stödundervisning visar deras undersökning att stöd i engelska till skillnad från övriga kärnämnen, inte ges kontinuerligt på ett organiserat sätt. De hävdar att många av eleverna i deras undersökning fick stöd av ämnesläraren i den ordinarie klassen, medan andra fick gå ifrån undervisningen lite då och då vid behov. Samtidigt menar de att det förekom flera fall då eleverna inte fått någon stödundervisning alls.²⁵

Som tillägg till denna studie finns även en undersökning från högskolan i Gävle av Tiina Koivuoja, som 2005 undersökte vilka faktorer som påverkar elevernas språkinläring och behandlar frågan om vilka som är de vanligast förekommande problemen hos eleverna. Genom intervjuer med lärare i både de tidiga och de senare åren beskriver hon problembilden i engelska och hur man arbetar med elever som har inlärnings svårigheter i ämnet. Av studien framgår att det råder en stor brist bland engelsklärare på kunskap om hur man hanterar inlärningsproblem i främmande språk, då samtliga av de deltagande lärarna saknade denna kompetens. Samtliga var överrens om att en god kommunikativ förmåga hos eleven förebygger inlärningsproblem, men att de inte känner till någon specifik stödmetod som skulle kunna appliceras på samtliga elever. Koivuoja hävdar även att bristen på tid och resurser att hjälpa de elever som har det svårt, är ett stort problem bland ämneslärarna och att detta kan vara en stor anledning till att så många halkar efter. Samtliga lärare var enstämmiga i att de skulle vilja ha mer hjälp i detta arbete, då de saknar både kunskap och tid att individanpassa undervisningen till samtliga elever.²⁶

Ulrika Tornberg hävdar att språkundervisning inte kan behandlas som en enbart teknisk fråga. Till undervisningen kopplas nämligen de sociala, kulturella och politiska dimensionerna som sker i klassrummet under tiden.²⁷ Detta menar jag går hand i hand med Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori. Vidare beskriver Tornberg hur språkundervisningens främsta syfte, att förmedla språkkunskaper för internationella kontakter och kulturkunskap, i stort sett har varit detsamma sedan ämnet introducerades i den svenska skolan, men att detta formulerats olika beroende på det rådande samhället.²⁸ Hon hävdar, att fokus i språkundervisningen ligger på att eleverna skall utveckla sina språkfärdigheter och ämneskompetenser mot att kunna förmedla budskap.²⁹

Moira Linnarud hävdar att kommunikation står i centrum för all språkinläring och att kontexten i vilken språket presenteras är direkt avgörande för inläringen.³⁰ För att kunna kommunicera krävs inte bara språklig, utan även social kompetens. Alltför stora elevgrupper

²⁵ Appelgren & Sjövall 2006, s. 35.

²⁶ Koivuoja 2005, s. 16-19.

²⁷ Tornberg 2000, s. 19.

²⁸ Tornberg 2000, s. 233.

²⁹ Tornberg 2000, s. 232.

³⁰ Linnarud 1993, s. 67.

försvarar för läraren att ge respons och förstärkning, samtidigt som det blir svårare att anpassa undervisningen efter de individuella behoven hos eleverna.³¹

Vad beträffar engelskundervisningen i Sverige i dag, där det finns stora skillnader i elevernas språkkunskaper, menar Jörgen Tholin att eleverna måste göras medansvariga. Det är enligt honom omöjligt att bedriva en undervisning som han kallar ”mitt i klassen”,³² i stället måste eleverna få arbeta med olika saker, mot olika mål och på olika ambitionsnivåer. Som ett tillägg till detta menar Lightbown och Spada att faktorer såsom formella instruktioner och feedback endast har en gradvis påverkan på elevernas språkinläring, och att det som istället är direkt avgörande är den grad språket finns tillgängligt i den omgivande miljön, graden av så kallad ”exposure”.³³ De hävdar vidare, att en förutsättning för språkinläring är att den grad eleven utsätts för målspråket följer den så kallade ”i+1-modellen”, där *i* är de kunskaper eleven redan har och *+1* är den kunskapsnivå som ligger strax över elevens befintliga förmåga.³⁴ Det är enligt dem även viktigt att påpeka, att kunskapsinhämtningen i den formella undervisningen inte sker mekaniskt och därmed inte enbart kan inhämtas via vad de kallar *språklig produktion* genom exempelvis statiska uppgifter. De menar återigen att den språkliga utsättningsgraden och tolkandet av information även i sig är en form av övning som leder till utveckling.³⁵ Främst pekar de på den språkliga och sociala interaktionen som en avgörande faktor när det gäller tillägnandet av ett andra språk, då de säger att vad andraspråksinlärare inte behöver är en förenkling av målspråket, utan snarare utrymme att interagera och kommunicera.³⁶

Eie Ericsson skriver att det i undervisningsprocessen är viktigt att skilja på *inläring* och *utläring*, där det första är att förstå som en inre aktiv process, som sker hos individen och som ibland leder till ett förändrat beteende (ett resultat) antingen i form av en förändrad motorik, förändrad inställning eller ett nytt sätt att tänka. Vidare förklaras utläring som själva undervisningen med dess olika former och metoder, som erbjuds av läraren för att underlätta elevens arbete mot dessa resultat.³⁷ Nedan följer en närmre redogörelse för dessa två moment och deras förutsättningar.

³¹ Linnarud 1993, s. 120-121.

³² Tholin 2001, s. 216.

³³ Lightbown & Spada 2006, s. 39.

³⁴ Lightbown & Spada 2006, s. 36-38.

³⁵ Lightbown & Spada 2006, s. 39.

³⁶ Lightbown & Spada 2006, s. 43-44.

³⁷ Ericsson 1989, s. 17-19.

3.1 Inlärnin

Om inlärnin ses som en inre process inom den enskilda individen som syftar till utveckling i kunskap eller beteende, finns det såklart omgivande faktorer som påverkar denna inre process. För att eleven skall utvecklas inom ämnet, krävs att den har positiva känslor relaterade till det. Intresse och positiv emotionell inställning är direkt avgörande för huruvida eleven skall uppnå kunskapsutveckling eller ej.

Här pekar Ericsson på tre viktiga känslor hos eleverna och menar att maximal inlärnin vore möjligt, om alla elever så ofta som möjligt fick uppleva trygghet, acceptans och framgång.³⁸ Således är affektiva faktorer avgörande för elevens inlärnin. Bland dessa anges självuppfattning och motivation vara direkt avgörande för språkinlärnin. Ericsson menar att en positiv självbild leder till ökad prestationsförmåga då eleven helt enkelt vågar delta i språkutövandet. Språkanvändningen förstärks om eleven får uppleva positiva och kognitiva upplevelser i samband med utövandet.³⁹

I arbetet med självbild och motivation har läraren en mycket viktig roll. Genom att visa intresse för eleverna och lyssna på dem, kan läraren anpassa kraven och uppmuntra eleverna att nå målen.⁴⁰ Undervisningen styrs till viss del av underliggande värderingar och attityder hos lärarna, den så kallade ”dolda läroplanen”. Lärarens förväntningar på och attityd gentemot eleverna är av stor vikt för deras utveckling då dessa har bevisats kunna fungera som självuppfyllande profetia, där låga förväntningar i flera fall leder till sämre resultat än hos de elever som bemötts med en mer positiv attityd.⁴¹ Ericsson hänvisar här till Piaget som menar att den inre motivationen finns inneboende hos alla barn och att det för läraren gäller att stimulera och utveckla denna. Detta ställer i sin tur krav på en god kommunikativ kompetens hos läraren.⁴²

Ulrika Tornberg skriver närmare om kommunikationens betydelse för språkundervisningen. Hon hävdar att språkundervisning idag, med sin starka betoning på kultur och kommunikation, har en särskild potential att erbjuda eleverna ett stort utrymme att komma till tals i ett flerstämmigt klassrum. Genom ständigt pågående samtal och kontinuerlig kommunikation, blir eleverna delaktiga och tillåts utöva ett demokratiskt inflytande över undervisningen. Tornberg menar alltså, att språkklassrummet utgör en demokratisk mötesplats och att det därför är viktigt att verksamheten i denna bedrivs med en demokratisk vision.⁴³

³⁸ Ericsson 1989, s. 20.

³⁹ Ericsson 1989, s. 101-115

⁴⁰ Ericsson 1989, s. 75.

⁴¹ Ericsson 1989, s. 137.

⁴² Ericsson 1989, s. 142.

⁴³ Tornberg 2000, s. 274-275.

Tornberg skriver även att, när undervisning inte bara tolkas som en väg till ren kunskapsutveckling, utan även ses som ett tillfälle för individen att delta på egna villkor och skapa erfarenheter tillsammans med andra, utgör kommunikationen en undervisningsprincip.⁴⁴

Litteraturen ovan beskriver slutligen att ett demokratiskt klassrumsklimat, där alla elever har ett aktivt inflytande över undervisningen, gynnar deras självkänsla och motivation. Detta bidrar enligt de olika författarna till ökad delaktighet som i sin tur leder till ökad inläring.

3.2 Utlärning

Ericsson hävdar att det i undervisningen är viktigt att skilja på mål och medel. I detta menar han att målet med undervisningen är att någon form av inläring sker, dels av ökade kunskaper i ämnet, och dels en positiv förändring av attityder och värderingar. Vidare förklaras att arbetet mot dessa mål är helt beroende av vilka medel som omger verksamheten. Dessa utgörs i sin tur av faktorer som lärare, elev och undervisningssituation, likaväl som i de bestämmelser som finns i läroplaner och andra styrdokument.⁴⁵

I utlärningsprocessen beskriver Ericsson lärarens roll som vilket annat redskap för inläring som helst, och att allt vi som lärare kan göra är att underlätta inläringen för våra elever. Vi kan med andra ord inte säkerställa att inläring lyckas genom undervisning, då detta enligt ovan är en inre process som sker inom eleven och inte kan tvingas fram. Dock hävdar Ericsson, att en fördel läraren har framför de andra medlen, är förmågan att påverka eleven emotionellt. Han påpekar även att det som behövs för elevernas utveckling är elevaktiverande inlärningsmetod, istället för läraraktiverande undervisningsmetod.⁴⁶ Återigen speglas alltså vikten av elevernas känslor, motivering och delaktighet för inläring.

Undervisning är ett direkt resultat av det omgivande samhället. De värderingar som skolan för över till eleverna är desamma som de som råder i det specifika samhället. Dessa skiftar alltså från tid till tid och plats till plats.⁴⁷ Därmed är det, enligt Ericsson, omöjligt att förstå verksamheten utan att ta i beaktande de pågående sociala rörelserna. Klassrummet besitter komplicerade sociala krafter och grupperna i denna är aldrig statiska. Flera processer inom de olika relationsformerna är ständigt pågående och de har stark påverkan på elevernas

⁴⁴ Tornberg 2000, s. 278.

⁴⁵ Ericsson 1989, s. 20-21.

⁴⁶ Ericsson 1989, s. 18-19.

⁴⁷ Ericsson 1989, s. 54.

inläring.⁴⁸ Utifrån detta kan fastställas att verksamheten i skolan i mycket stor utsträckning påverkas av samhällsliga faktorer och ramverk.

Slutligen kan alltså påstås att undervisning i allmänhet och språkundervisning i synnerhet är en social process som sker under stark påverkan av den omgivande miljön och dess olika ramar och strukturer. Gunnar Lindström och Lars-Åke Pennlert och Eie Ericsson har alla undersökt dessa ramfaktorer närmare. Deras inverkan på verksamheten kommer att diskuteras i kommande kapitel.

3.3 Ramfaktorer och elevutveckling

Eie Ericsson pekar på vikten av närmiljön för språkundervisningen då han nämner fyra begrepp som ligger till grund för denna: *språk, inläring, utläring* och *kontext*.⁴⁹ Språkets betydelse för undervisningen samt skillnaden på inläring och utläring har diskuterats i föregående kapitel. Låt oss nu titta närmre på omgivningen och de faktorer som sätter ramarna för skolans verksamhet.

Lindström & Pennlert hävdar, att ett av de viktigaste villkoren för arbetet i skolan utgörs av de omgivande *ramfaktorerna*. Hit räknar de tid, personal, gruppstorlek, lokaler, ekonomiska resurser, ledning och organisation, betygssystem, närsamhälle och kulturer.⁵⁰ I linje med detta berättar Ericsson i sin studie att all språkundervisning äger rum i ett visst sammanhang, i vissa situationer och med en viss bakgrund. På grund av detta är alltså språket under stark påverkan av den omgivande kontexten, som i sin tur lämnar tydliga spår i språkundervisningen.⁵¹ Ericsson har studerat närmiljöns inverkan på elevernas läsutveckling och nämner faktorer som exempelvis tid, rum och gruppstorlekar som särskilt avgörande.⁵² Vad beträffar dessa ramfaktorer, och deras inverkansgrad på elevernas inläring råder viss meningsskillnad bland dagens forskare. Jag har därför valt ut sådana som de har gemensamt och som har sagts vara av särskild vikt för språkundervisning. Valet har fallit på faktorer som personal, gruppstorlek, lokaler och ekonomiska resurser, då jag anser att dessa är faktorer som den enskilda skolan mer eller mindre själva kan kontrollera och organisera. Andra faktorer kan ses ligga utom den enskilda skolans kontroll.

Gällande personal hävdar Eie Ericsson att undervisningen i skolan är helt beroende av de medel som finns tillgängliga. Hit listar Ericsson bland annat lärarkompetenser såsom ämneskunskaper och pedagogiskt kunnande, men även personlighet, värderingar och

⁴⁸ Ericsson 1989, s. 91.

⁴⁹ Ericsson 1989, s. 29.

⁵⁰ Lindström & Pennlert 2006, s. 43-46.

⁵¹ Ericsson 1989, s. 30.

⁵² Ericsson 1989, s. 24-25.

attityder.⁵³ Som tillägg till detta menar Lindström & Pennlert, att förutom behovet av kompetenta och kunniga lärare, är även antalet lärare på skolan direkt avgörande för elevernas utveckling, då detta påverkar inte bara arbetet med att skapa varaktiga och meningsfulla relationer till eleverna, utan även möjligheten att ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behov.

Nästa faktor är gruppens storlek. Lindström & Pennlert menar att klassens storlek är betydande när det kommer till möjligheten att uppmärksamma och ägna tid till den enskilda elevens behov samt vid val av undervisningsmetod.⁵⁴ Vidare skriver Ulrika Tornberg att gruppstorlek är direkt avgörande speciellt för språkundervisning. Hon hävdar att mindre grupper ökar den språkliga aktiviteten, då dessa ökar elevernas engagemang och mod att ta risker i det kommunikativa deltagandet, vilket i sin tur är avgörande för just språkundervisning, som bygger på det sociala samspelet och språklig kommunikation.⁵⁵

Ytterligare en faktor, som forskare hävdar har en inverkan på elevernas utveckling, är den rumsliga miljön i vilket verksamheten ordnas. Ulrika Tornberg pekar på klassrumsatmosfären som en viktig förutsättning för en lyckad språkundervisning. Till denna räknas både den psykiska och den direkt fysiska miljön. Att skapa en trygg miljö för eleverna är, enligt henne, av största vikt för att få eleverna delaktiga i undervisningen.⁵⁶ Med detta följer ett krav på en stabil rumslig tillvaro. Detta styrks av Terje Ogden som beskriver att en tydligt strukturerad klassrumsmiljö är en viktig förutsättning, för att eleven skall kunna anpassa sig till de krav och förväntningar som ställs.⁵⁷ Detta är vidare särskilt viktigt för elever med olika former av inlärningssvårigheter.

Många skulle förmodligen hävda att den mest avgörande faktorn för arbetet i skolan är de ekonomiska resurserna som skolan tilldelas. Huruvida denna är fristående övriga ramfaktorer eller ej är i stort sett en tolkningsfråga. Jag har dock valt att se skolans ekonomiska resurser som en avgörande förutsättning för hur de andra resurserna disponeras. Jan-Eric Gustavsson & Eva Myrberg har närmare studerat de ekonomiska resurserna och hur de påverkar elevernas resultat och deras studie behandlas i följande avsnitt.

⁵³ Ericsson

⁵⁴ Lindström & Pennlert, 2006, s. 44.

⁵⁵ Tornberg 2000, s. 44-46.

⁵⁶ Torberg 2000, s. 44.

⁵⁷ Ogden 2003, s. 122-127.

3.3.1 Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat

Jan- Eric Gustavsson & Eva Myrberg behandlar ingående frågan om de ekonomiska resursernas inverkan på elevernas resultat. Enligt dem ägde den första undersökningen om detta rum 1966, i den så kallade Colemanrapporten. De hävdar vidare att forskare sedan dess varit oeniga huruvida det finns ett entydigt samband mellan de ekonomiska resurserna och de pedagogiska resultaten eller ej.⁵⁸ Det dominerande intrycket menar de dock länge ha varit att det inte finns något samband häremellan. Detta påvisades i den så kallade Lindbeckkommissionen i början på 1990-talet, som undersökte situationen i den svenska utbildningsverksamheten.⁵⁹ Resultatet de fann ledde till kraftiga nedskärningar i resurser till skolan under 1990-talet. Det har förmodligen haft stor betydelse för det faktum att Sverige idag, i förhållande till många andra länder, använder en mindre del av de totala resurserna som anslås till skolorna specifikt för undervisning.⁶⁰ Av den totala kostnaden per elev i Sverige, används endast 46 % till undervisningskostnader, medan 11 % svarar för personalkostnader och resterande 43 % utgörs av övriga löpande utgifter.⁶¹ Trots detta framkommer det att Sverige finns högt i rangordningen över olika mått som anger andelen av BNP för utbildningsändamål.⁶²

Skolverket genomförde 1999 en undersökning som visade tydliga samband mellan elevernas resultat och deras sociokulturella förhållanden, där främst föräldrarnas utbildningsnivå sågs vara direkt avgörande för elevernas resultat.⁶³ Detta kan kontrasteras med en undersökning av Wenglinsky (1998), vars resultat visar att sambandet mellan elevernas resultat och deras socioekonomiska bakgrund blev mindre i de fallen, där skolan hade goda resurstillgångar.⁶⁴ Med andra ord kan resurserna i skolan sägas ha större inverkan på elevresultaten än elevernas sociokulturella och ekonomiska bakgrund.

Nedan följer en sammanställning av de fyra områden Gustavsson och Myrberg studerade och de resultat de fann. Områdena presenteras utifrån den grad de fann påverka elevernas resultat. Som en första kategori nämns administration, lokaler och utrustning. Vad beträffar dessa hävdar de att studier inte klart kan påvisa att dessa faktorer har direkt effekt på elevernas resultat. De menar vidare att det begränsade underlag som finns om detta inte ger

⁵⁸ De hänvisar till studier av bl. a Hanushek (1979, 1981, 1986, 1989, 1996 och 1997), Hedges, Laine & Greenwald (1994) och Wenglinsky (1998).

⁵⁹ Kommissionen tillsattes av finansdepartementet för att arbeta med den ekonomiska politikens utformning (<http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/sok/Lindbeckkommissionen> - 08-10-30)

⁶⁰ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 11-13.

⁶¹ Hit räknas bland annat lokaler, skolmåltider, utrustning och skolskjuts (Gustavsson & Myrberg s. 152-153).

⁶² Gustavsson & Myrberg 2002, s. 149-151.

⁶³ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 22.

⁶⁴ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 37

stöd till att resurser som investeras i lokaler och administration ensamma skulle ha någon avgörande effekt på elevernas resultat. Inte heller kan, enligt dem, påvisas att undervisningshjälpmedel, som exempelvis dator, i sig har direkt gynnsam inverkan.⁶⁵

Ytterligare en kategori med ovisshet är den gällande klasstorlek och lärartäthet. Gustavsson & Myrberg visar på flera forskningsresultat som visar ett negativt samband mellan klasstorlek och elevresultat, där små klasser gynnar resultatet hos eleverna.⁶⁶ Vidare beskriver de att klasstorleken påverkar två faktorer som styr elevernas resultat: undervisningens kvalitet och elevens ihärdighet. I mindre klasser blir det lättare att anpassa undervisningen efter de skilda behoven och ägna varje elev mer tid, vilket de hävdar leder till ökad skolsocialisering.⁶⁷ Samtidigt visar de även på resultat från länder med mycket stora klasser som trots det når de främsta resultaten.⁶⁸ De menar att det därför är svårt att påvisa en generell positiv effekt av mindre klasser.

Även den tredje kategorin, specialundervisning, tycks vara mycket svårdefinierad, då det är närmast omöjligt att bestämma vilka resurser som används för specialundervisning. Det är dessutom svårt att på ett entydigt sätt fastställa specifika effekter av just denna undervisning.⁶⁹ Resursfördelningen är starkt beroende av synen på hur denna verksamhet bör bedrivas (som inkluderande undervisningsform eller ej), likaväl som fördelningen av resurserna i många fall är avgörande för hur specialundervisningen organiseras. Dock hävdar Gustavsson och Myrberg att permanent segregering av specialundervisning har visats innebära klart negativa effekter för svaga elever. Detta på grund av att det påverkar deras självbild och motivation samt lärarnas förväntning på dem, vilket i sin tur genererar en sämre undervisningskvalitet.⁷⁰

Den kategori som tycks ha uteslutande störst inverkan på elevernas resultat är enligt Gustavsson och Myrberg lärarkompetens.⁷¹ Oberoende hur kompetensen definieras, visar samtliga undersökningar på positiva effekter i elevernas utveckling. Det framkommer även att medel som investeras i att öka lärarkompetensen, ger större utslag i elevernas kunskapsutveckling än de medel som investeras i verksamheten i övrigt.⁷² Vidare menar Gustavsson & Myrberg att det som blir avgörande för elevernas resultat är i detta fall lärarens

⁶⁵ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 146.

⁶⁶ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 87.

⁶⁷ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 89-91.

⁶⁸ Kina, Singapore, Japan, Taiwan och andra östasiatiska länder. (Ibid. s. 82)

⁶⁹ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 93

⁷⁰ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 121.

⁷¹ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 11.

⁷² Gustavsson & Myrberg 2002, s. 131.

förmåga att strukturera innehållet och anpassa metoderna efter detta, så att motivation och nyfikenhet skapas hos eleverna.⁷³

Utifrån ovan beskrivna forskningsbakgrund om olika ramfaktorers inverkan på skolans verksamhet, kan vi ana en attityd bland forskare att skolans resurser tycks ha en starkare inverkan på elevernas resultat än elevernas privata socioekonomiska bakgrund.

4 Vad säger styrdokumentet?

För att kunna genomföra denna studie med den grad av trovärdighet som krävs, anser jag det nödvändigt att se närmare på vad som står i de nationella styrdokumentet. Nedan följer därför en kortare presentation av vad som anges i skollagen, grundskoleförordningen, den aktuella läroplanen för de obligatoriska skolformerna (Lpo 94), samt de specifika kursmålen för engelska. Detta följs sedan av den specifika skolplanen för kommunen.

I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94, framkommer tydligt att skolan skall ”sträva efter att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.”⁷⁴ Detta ställer i sin tur vissa krav på de resurser som finns tillgängliga på skolan och hur de skall fördelas. Trots detta finns få direktiv om hur arbetet med detta bör gå till och hur resurserna fördelas på bästa sätt för eleverna.

Skollagen är den högsta förordningen gällande skolverksamheten i landet och behandlar dess grundläggande bestämmelser. I denna framkommer att det yttersta ansvaret för verksamheten i landets grundskolor vilar på kommunen, som därmed ansvarar för verksamhetens resurser.⁷⁵ Däremot beskrivs i läroplanen att det är den enskilde rektorn som ansvarar för skolans resultat. Därmed åligger det rektorn att se till att skolans resursfördelning, eventuella stödåtgärder samt miljö, läro- och hjälpmedel anpassas till elevernas utveckling.⁷⁶ Med andra ord är det rektor som ansvarar för resursfördelningen på verksamhetsnivån.

Angående skolans miljö framgår av grundskoleförordningen att skolan skall erbjuda ändamålsenliga lokaler, samt den utrustning som behövs för tidsenlig utbildning.⁷⁷ För detta och för arbetet med fördelning av klasser och elevgrupper, är rektor ansvarig.⁷⁸

Beträffande tidsdisponering för undervisningen, finns i skollagen en angiven timplan utarbetad av regeringen. I denna anges det totala antalet garanterade timmar för undervisning i

⁷³ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 135.

⁷⁴ Lpo 94, s. 7.

⁷⁵ Kap 1, 4 §, Skollagen 1985:1100.

⁷⁶ Lpo 94, s. 16.

⁷⁷ Kap. 1, 4 §, Skollagen 1985:1100.

⁷⁸ Bilaga 3, Skollagen 1985:1100.

respektive ämne. I den nationella timplanen anges i nuläget följande timmar för de tre kärnämnen:

- Svenska 1 490
- Matematik 900
- Engelska 480⁷⁹

Skillnaderna mellan dessa siffror kan te sig anmärkningsvärda då samtliga ämnen är behörighetskrävande för gymnasiet. Med tanke på detta borde de tre kärnämnen ges likvärdigt utrymme. Det skall dock påpekas att de enskilda kommunerna har rätt att själva besluta om ytterligare undervisningstid utöver den som anges i timplanen. De kan därmed bitvis anpassa timplanen till de lokala behov som finns. Beslut om detta tas av kommunens skolstyrelse efter förslag från rektor, som enligt grundskoleförordningen är ansvarig för fastställandet av det aktuella schemat.⁸⁰

Angående personella resurser såsom lärare och pedagoger, framkommer att kommunerna är skyldiga att använda sådana som innehar en utbildning som motsvarar tjänsten, och att detta endast får frångås om sådan personal ej finns tillgänglig.⁸¹ Vidare är det rektors uppgift att tillgodose befintlig personal med kompetensutveckling.⁸² För arbetet mot målen samt för kunskapsbedömningen inom de olika ämnena, skall de aktuella kursplanerna för dessa utgöra grund.⁸³ Skollagen tydliggör vidare att särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet och därmed riskerar att ej uppnå kunskapsmålen.⁸⁴ Denna kan anordnas antingen som komplement till den obligatoriska undervisningen eller i stället för denna. Dock framgår att stödet i den mån det är möjligt skall ges inom elevgruppen. Beslut om stödundervisning tas av rektor.⁸⁵

I skollagens fjärde kapitel går att läsa att syftet med undervisningen är att ”ge eleverna de kunskaper, de färdigheter och den skolning i övrigt, som de behöver för att delta i samhällslivet” samt att den skall utgöra grund för fortsatt utbildning.⁸⁶

Enligt Lpo 94 skall utbildningen vara likvärdig överallt i landet. Dock framgår att detta inte innebär att verksamheten skall utformas på samma sätt, eller att skolorna skall fördela sina resurser lika, utan att hänsyn skall tas till elevernas förutsättningar och behov. Detta medför

⁷⁹ Bilaga 3, Skollagen 1985:1100.

⁸⁰ Kap. 2, 3 §, Skollagen 1985:1100,

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1994:1194> – 08-10-03

⁸¹ Kap. 2, 3 §, Skollagen 1985:1100.

⁸² Lpo 94, s. 17.

⁸³ Lpo 94, s. 16.

⁸⁴ http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&dok_id=SFS1985:1100&rm=1985&bet=1985:1100 – 08-11-16

⁸⁵ <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1994:1194> – 08-10-03

⁸⁶ Kap. 4, 1 §, Skollagen 1985:1100.

att undervisningen aldrig bör utformas lika för alla elever.⁸⁷ Enligt Lpo 94 är språk, lärande och identitetsutveckling nära förknippade. Därför ska eleverna ges stora möjligheter att samtala, läsa och skriva för att utveckla sina möjligheter att kommunicera, vilket medför en tilltro till den egna språkliga förmågan.⁸⁸

4.1 Engelska

Nedan följer en kort genomgång av vad som anges i den nationella kursplanen för engelska i grundskolan. Beträffande syftet med undervisningen, framgår att utbildningens främsta syfte är att utveckla en kommunikativ förmåga och språkkunskaper som möjliggör internationella kontakter, deltagande i den internationaliserade arbetsmarknaden, framtida studier och tillgodogörande av den växande informations- och kommunikationstekniken.⁸⁹ Följande är de mål eleven skall ha uppnått i slutet av år nio:

Eleven skall

- förstå tydligt, även något regionalt färgat, tal i instruktioner, berättelser och beskrivningar som rör kända förhållanden och egna intresseområden,
- kunna delta aktivt i samtal kring kända ämnen och med hjälp av olika strategier bidra till att kommunikationen fungerar,
- kunna muntligt berätta och beskriva något som hon eller han sett, hört, upplevt eller läst samt uttrycka och argumentera för en uppfattning i något för honom eller henne angeläget ämne,
- kunna läsa och tillgodogöra sig innehållet i enklare skönlitterära och andra berättande, beskrivande och argumenterande texter som behandlar kända ämnesområden,
- kunna begära och ge information i skrift samt berätta och beskriva något,
- ha kunskaper om vardagsliv, samhälle och kulturtraditioner i några länder där engelska har en central ställning samt kunna göra några jämförelser med egna kulturella erfarenheter,
- kunna reflektera över och dra slutsatser om sitt sätt att lära sig engelska,
- kunna välja och använda hjälpmedel vid textläsning, skrivning och andra språkliga aktiviteter,
- kunna, på egen hand och i samarbete med andra, planera och genomföra arbetsuppgifter samt därvid dra slutsatser av sitt arbete.⁹⁰

Vid bedömningen av ovan nämnda kunskaper bekräftas åter ämnets syfte, där det tydligt framgår att det är den kommunikativa förmågan och dess olika områden som utgör grunden.⁹¹

⁸⁷ Lpo 94, s.4.

⁸⁸ Lpo 94, s. 5.

⁸⁹ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3870&extraId=2087> – 08-11-16

⁹⁰ <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3870&extraId=2087> – 08-11-17

Avslutningsvis kan alltså konstateras att de kunskapskrav som uttrycks i dagens läroplaner bekräftar Ulrika Tornberg, som hävdar att språkundervisningen fokuserar på elevens kommunikativa förmåga i målspråket, och att det i detta läggs tyngd på det större sammanhanget, med vilket menas elevens förmåga att tillgodogöra sig olika typer av material samt att kunna uttrycka sig enligt situationens krav.

4.2 Stadens utbildningsplan

Enligt skollagen skall det i varje kommun finnas en av kommunen utarbetad skolplan.⁹² Planen utarbetas av kommunens utbildningsnämnd, och i denna skall framgå hur skolorna i kommunen skall arbeta för att nå de nationella målen. Nedan följer en översiktlig sammanställning av de mest centrala punkterna i stadens skolplan för verksamhetsåren 2007-2011.

I den valda kommunen är skolplanen densamma för alla skolformer, såväl kommunala som fristående skolor, och går under namnet *utbildningsplan*. I dess inledning beskrivs att syftet med planen är att ”genom övergripliga mål skapa tydlig styrning utan detaljstyrning”, samt att utgångspunkten för arbetet är att all utbildning skall vara likvärdig och erbjuda hög kvalitet.⁹³ Vidare framkommer tydligt en strävan efter mångfald inom skolan, där samtliga skolor skall arbeta inkluderande och ge valfrihet för eleverna. Det beskrivs även tydligt att undervisningen skall vara individualiserad för att få varje elev att utvecklas maximalt utifrån sin egen förmåga. För att eleverna skall nå grundläggande kunskaper inom samtliga ämnen, betonas arbetet med den individuella utvecklingsplanen samt åtgärdsprogram för elever med särskilda behov. Det framkommer även att kommunen satsar på att tidigt i grundskolan ge bättre stöd i svenska och matematik.⁹⁴

Den pedagogiska verksamheten i samtliga skolor skall enligt planen använda sig av metoder, organisation och förhållningssätt som vetenskapligt visat framgång och samtidigt följa kunskapsutvecklingen inom de aktuella områdena.⁹⁵ Det framgår att den största tyngden ligger på att öka andelen elever som når målen i år nio, och därmed se till att eleverna lever upp till de behörighetskrav som finns för inträde till gymnasiet. Vidare beskrivs att en viktig förutsättning för detta är att det råder samstämmighet mellan de pedagogiska målen och skolornas medel.⁹⁶ Med andra ord: att skolorna har tillräckliga resurser för att uppnå målen.

⁹¹

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3870&extraId=2087> - 08-11-18

⁹² Kap 2, 1 §.

⁹³ Utbildningsplan xxx-kommun 2007-2011, s. 3.

⁹⁴ Utbildningsplan xxx-kommun 2007-2011, s. 6.

⁹⁵ Utbildningsplan xxx-kommun 2007-2011, s. 7.

⁹⁶ Utbildningsplan xxx-kommun 2007-2011, s. 5.

Vidare förklaras att budgeten för skolorna görs av skolnämnderna och kommunfullmäktige, mot bakgrund av de uppsatta målen tillsammans med hänsynstagande till antal elever, lokalkostnader och framförallt behovet av stödåtgärder.

4.3 Verksamhetsberättelse och Kvalitetsredovisning

I Kommunens kvalitetsredovisning från läsåret 2007 framgår att elevantalet i grundskolan sedan 2006 har minskat med ca 300 elever, samtidigt som antalet elever på kommunens friskolor ökar.⁹⁷ Enligt rapporten skall den största satsningen inom kommunen läggas på att ge elever stöd tidigare i åldrarna, samt att ge lärarna kompetensutveckling. Bakgrunden till detta är att det påvisas alltför stora skillnader mellan skolornas resultat, där skillnaden ökar mellan elever som når de nationella målen i år nio och de elever som inte gör det. Den största ökningen ses bland de elever som inte når godkänt i de tre kärnämnen, och 2007 nåddes den dittills högsta nivån någonsin. På grund av detta fastslogs att kommunen skulle vidta åtgärder för ökad måluppfyllelse, särskilt i matematik men även svenska och engelska. Dessa åtgärder utgörs främst av tydligare och tidigare uppföljning av elevernas resultat i kärnämnen och naturorienterade ämnen, samt en separat satsning på matematikämnet. Utöver detta nämns även ett omfattande arbete för bättre rutiner att ta hand om elevers hälsa och särskilda behov.⁹⁸

I redovisningen avlägger grundskolenämnden en resursredovisning. I denna nämns att nämnden strävar efter att ”fördela resurser på ett tydligt och rättvist sätt” och att bidragen beräknas enligt samma principer till såväl kommunal som fristående verksamhet. Av ersättningssystemet till skolorna framkommer att kommunens ersättning bygger på tre delar:

- Grundersättning med rörlig ersättning per barn.
- Fast hyresersättning som täcker mellan 40 och 60 procent av den totala kostnaden.
- Ersättning utifrån skolans socioekonomiska struktur.⁹⁹

Särskilt intressant med budgetredovisningen är att det tydligt framkommer att kostnaderna för grundskolorna har ökat de senaste åren, trots att elevantalet minskar. Läsåret 2003 uppgick elevantalet på kommunens grundskolor till 15 739 elever, men minskade till 14 726 elever läsåret 2007. Samtidigt har nettokostnaden för grundskolan ökat från 929,5 mkr till 1006,3 mkr. Även den separata elevkostnaden har stigit. 2003 uppgick den totala elevkostnaden till 59 000/elev, för att stiga till 68 300/elev 2007.¹⁰⁰

⁹⁷ Verksamhetsberättelse och Kvalitetsredovisning 2007, s. 7.

⁹⁸ Verksamhetsberättelse och Kvalitetsredovisning 2007, s. 9-12.

⁹⁹ Verksamhetsberättelse och Kvalitetsredovisning 2007, s. 32.

¹⁰⁰ Verksamhetsberättelse och Kvalitetsredovisning 2007, s. 36.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att de ekonomiska tillgångarna bland kommunens skolor har ökat markant de senaste åren, då en elev i grundskolan idag tilldelas 9 300 kr mer än motsvarande elev för fyra år sedan. Trots detta fortsätter alltså kommunens resultat att sjunka i förhållande till de nationella målen.

5 Metod

I den föreliggande undersökningen kommer jag att undersöka skolornas elevresultat i förhållande till undervisningssituationen på varje enskild skola, för att se om det går att finna något samband häremellan. Detta kommer att genomföras med en kombinerad kvantitativ-kvalitativ metod, för att ge undersökningen både den bredd som behövs för att ge en mer rättvis bild av situationen, men även det djup som behövs för att kunna beskriva situationen. Detta sätt att genomföra studier rekommenderas bland annat av Per Lagerholm, som hävdar att de båda metoderna väl fungerar som komplement till varandra, då man vill uppnå både precision och bredd i sitt arbete och samtidigt skapa förståelse.¹⁰¹

Min avsikt är vidare att först och främst studera de enskilda skolornas statistik gällande resultat. Med detta menar jag enbart elevernas prestationsgrad i årskurs nio i engelskämnet, närmare bestämt det procenttal elever som efter år nio uppnått godkända betyg i ämnet. Syftet med detta är att se hur de olika skolornas resultat förhåller sig till varandra, och hur resultaten förhåller sig till undervisningssituationerna och skolornas resurser. Statistiken hämtas från Skolverket, som tillhandahåller skolornas resultat sedan tio år tillbaka. Denna del av undersökningen kompletteras sedan med en överblickande enkätundersökning bland samtliga rektorer för kommunens grundskolor för år 7-9.

Användandet av enkäter behandlas grundligt av Jan Trost, som menar, att fördelen med enkätundersökningar är att en större grupp informanter kan undersökas. På så vis får undersökningen en större bredd, vilket underlättar för en generalisering av resultatet. Detta lämpar sig sedan för en tydlig presentation i siffror och diagram, vilket gör resultatet överskådligt och lätt för läsaren att överblicka.¹⁰² Syftet med enkäterna var att få en överblick om hur situationen ser ut på kommunens skolor vad beträffar elev- och lärarsammansättning, hur undervisning och eventuell stödundervisning i de tre kärnämnen bedrivs, samt hur skolan arbetar med och fördelar sina resurser. För detta ställdes frågor om skolans elev- och

¹⁰¹ Lagerholm 2005, s. 28-29.

¹⁰² Trost 2007, s. 9-23.

lärarsammansättning, undervisningssituation med fokus på de tre kärnämnen svenska, matematik och engelska samt arbetet med resursfördelning.¹⁰³

Enkäterna var, i enighet med Trosts rekommendation standardiserat utformade, vilket innebär att de alla var identiska till innehåll och utförande, detta för att försäkra att alla informanter ges samma förutsättningar i sina utlåtanden.¹⁰⁴ Således utgör alltså ovan beskrivna undersökning studiens kvantitativa del, där granskandet av statistiken tillsammans med analyserna av enkäterna, fungerar som en kartläggning för resten av studien och samtidigt ger en inblick i hur den verkliga situationen på skolorna ser ut. Denna del följs sedan av den kompletterade kvalitativa undersökningen, som alltså syftar till att ge en förklaring till statistikens siffror och enkäternas resultat. Här har jag valt att använda mig av ett mindre antal djupintervjuer, för att närmare undersöka verksamheten i några av de studerade skolorna. På detta vis ämnar jag få en inblick i hur respektive skola bedriver undervisning i engelska, samt vilka eventuella resurser som erbjuds och hur de fördelas.

Valet att använda intervjuer för denna del av undersökningen föll sig naturligt då de, precis som Per Lagerholm skriver, lämpar sig mycket väl när man vill skapa en djupare förståelse för ett specifikt fenomen.¹⁰⁵ Intervjufrågorna är således mer ingående och ger större flexibilitet och variation än enkätundersökningen. Vidare beskriver Bo Johansson och Per Olov Svedner olika typer av intervjuformer. Här anser jag att den kvalitativa intervjun lämpar sig bäst för den föreliggande undersökningen. Denna typ är mer öppen och flexibel i sitt genomförande än den strukturerade intervjun och lämnar därmed större möjligheter för informanten att ge utförliga svar.¹⁰⁶ Med utgångspunkt i detta genomfördes intervjuerna som mer eller mindre öppna samtal, där jag endast hade förutbestämt vilka frågeområden som skulle behandlas och alltså inte formulerat strukturerade frågor. Jag menar att detta skildrar den unika situationen på varje skola, då intervjuerna helt styrdes av den aktuella situationen och verksamheten. Utifrån Johansson & Svedner,¹⁰⁷ kan slutligen denna studie om resursfördelning och elevprestationer, sägas kombinera två undersökningsupplägg; en kartläggande, kvantitativ, undersökning som syftar till att ge bredd, vilken alltså genomförs av granskandet av statistik och analys av enkäternas resultat, och en analyserande, kvalitativ undersökningsdel som strävar efter att ge djupare förklaringar till de förgående.

Det finns dock en hel del faror med denna typ av undersökningsutförande som jag vill lyfta fram. För det första kan enkätens utförande tyckas stötande för vissa rektorer som därför

¹⁰³ Se bilaga 1.

¹⁰⁴ Trost 2007, s. 59.

¹⁰⁵ Lagerholm 2005, s. 54.

¹⁰⁶ Johansson & Svedner 2001, s. 25.

¹⁰⁷ Johansson & Svedner 2001, s. 37-40.

möjligen kan avstå från att delta. Detta påverkar såklart i sådana fall utfallet till viss del, men jag anser ändå att det inte märkbart påverkar slutresultatet så länge det finns en tydlig majoritet bland de svarande. För det första finns en risk att frågornas formulering och studiens syfte färgar intressenternas svar i de kommande intervjuerna. Detta är dock en fara som är svår att undanröja och endast något jag som utfärdare får ha i åtanke vid den kommande resultatanalysen. För det andra finns det utrymme att tolka begreppen olika, vilket kan påverka analysen av informanternas svar.

Således kommer denna studies båda undersökningsformer tillsammans skildra om, och hur undervisningssituationen i de olika skolorna återspeglas i elevernas resultat. Detta primära material, bestående av statistik från Skolverket samt enkäter och intervjuer, ställs sedan mot det sekundära materialet. Genom att knyta an studiens resultat till tidigare arbeten inom ämnet, viss forskning om språkinlärning och undervisningsmetodik samt till befintliga styrdokument, hoppas jag avslutningsvis kunna föra en diskussion kring den verkliga undervisningssituationen i skolan och hur den egentligen förhåller sig till vad som anges i de olika styrdokument.

5.1 Genomförande

Enkäterna utformades, som jag tidigare nämnde, i strukturerad form. För att skapa uppmärksamhet kring studien, gavs först en kort sammanfattning om dess syfte och innehåll, innan enkäterna sändes ut till samtliga 17 rektorer. Tillsammans med enkäterna följde sedan ett missibrev,¹⁰⁸ vars syfte var att väcka intresse kring undersökningen, ge vidare information om enkätens innehåll och framförallt påvisa att undersökningen har en seriös grund.¹⁰⁹ I brevet framgick att enkäten skickats till samtliga högstadierektorer i kommunen och att det skulle råda full konfidentialitet kring undersökningen, då samtliga deltagare tilldelades ett kodnummer och därmed behandlades anonymt. Det förklarades att undersökningen utgör grunden till mitt examensarbete på lärarprogrammet, och att resultaten därmed kommer att publiceras.¹¹⁰

Då svarstiden gått ut analyserades enkäterna för att sedan kompletteras av ett mindre antal djupintervjuer. Det gjordes här ett selektivt urval bland de svarande angående vilka som skulle delta i dessa. Urvalet baserades först och främst på rektorernas vilja att delta, och sedan på de svar som framkom i enkäterna, där avvikelser eller allmänt intressanta drag prioriterades. Valet föll slutligen på fyra skolor, som kontaktades. Tre av de fyra intervjuerna genomfördes ute på skolorna och den fjärde över telefon, då det inte fanns någon möjlighet att

¹⁰⁸ Se bilaga 2.

¹⁰⁹ Trost 2007, s. 99

¹¹⁰ Trost 2007, s. 100

träffas personligen. Underlaget till samtliga intervjuer utgjordes av informanternas svar på enkäterna samt tillägsfrågor till dessa. Vid intervjutillfällena ställdes mer ingående frågor om verksamheten och dess utformning, med fokus på resursfördelning och undervisningssituation. Då intervjuerna var av så kallad kvalitativ form, genomfördes de i form av öppna samtal, där informanterna gavs stort utrymme att ge en detaljerad bild av verksamheten. Alla intervjuer utom telefonintervjun, spelades in efter medgivande för att underlätta processen med sammanställandet, men även för att maximera uppmärksamheten på informationen som gavs.

Slutligen analyserades och sammanställdes de mest relevanta resultaten från samtliga enkäter, och sattes i förhållande till statistiken från Skolverket. Detta redovisas i en översiktlig tabell för att ge en överblick av situationen i kommunens skolor. Denna följs av en mer detaljerad redovisning av resultatet från de fyra intresseskolorna, där enkätsvaren kompletteras med informationen från intervjuerna. Resultaten ställdes sedan mot den befintliga statistiken, relevant litteraturen, relaterade undersökningar och aktuella styrdokument.

5.2 Begränsning

Enkäterna och intervjuerna har inte behandlat eller tagit någon större hänsyn till frågor om skolornas etniska sammansättning eller socioekonomiska förhållanden, detta av den anledning att jag inte anser det relevant för studiens resultat, då det är den enskilda skolans resurser som undersöks och sedan skall kopplas till elevernas resultat. Jag vill dock framhäva att faktorer som etnicitet och framförallt omgivande ekonomiska förhållanden, har stor inverkan på elevresultaten. Trots detta har jag alltså inte tagit med detta i beräkningarna, dels på grund av det begränsade utrymmet, men även av den anledningen att jag i detta fall inte finner det inte av någon större betydelse, då studien syftar till att undersöka de specifika förhållandena på skolan och dess arbetssätt. Av samma anledningar har jag även valt att inte åtskilja flickors och pojkars resultat.

5.3 Reliabilitet

Med reliabilitet eller validitet menas att undersökningens metod och material svarar väl mot dess syfte och att studien således verkligen undersöker det den påstår. Trost beskriver detta som att en mätning vid en viss tidpunkt skall ge samma resultat vid ett förnyat tillfälle. Dock hävdar han även att detta förutsätter ett statistiskt förhållande.¹¹¹ Här menar jag dock att denna studie inte undersöker en statisk verksamhet, och att resultatet som kommer att påvisas med

¹¹¹ Trost 2007, s. 64.

största sannolikhet därmed inte skulle vara detsamma vid en annan tidpunkt. Det som undersöks i detta fall är vad som pågår här och nu. Dock vill jag ändå påstå att studiens utförande präglats av hög reliabilitet.

För det första diskuterades enkätens utformande och dess frågeställningar fram och tillbaka av fyra olika individer som alla har kompetens och erfarenhet av verksamheten i skolan, detta för att frågorna i största möjliga mån skulle svara väl mot undersökningens syfte, men även för att de skulle anpassas till den verksamhet den vill undersöka. Efter en hel del bearbetning anser jag slutligen att frågorna väl svarande mot dess syfte. För det andra har jag försökt att förhålla mig helt objektiv till de olika verksamheterna och inte låtit mig påverkas av egna intressen eller förhållningssätt. Både vid intervjutillfällena och i enkätens utförande, har jag varit mycket noggrann med att inte påverka informanterna utan genomgående låtit dem ge uttryck för sina egna uppfattningar och i största möjliga mån berätta fritt om verksamheten. Slutligen vill jag hävda att metodvalet i sig, kombinationen av en kvalitativ och kvantitativ undersökning, talar för en större reliabilitet i undersökningen än valet att bara använda en av dessa metoder.

5.3 Etiska ställningstaganden

Då denna studie räknas som forskning inom det humanistiska fältet, ställs det därmed höga krav på skydd av den enskilde individen. För att svara mot dessa krav, följer den föreliggande studien till fullo vetenskapsrådets etiska kod.¹¹² Informationskravet har tillgodosetts genom att samtliga informanter meddelades om studiens syfte, mål och tillvägagångssätt, i god tid innan undersökningens start. I samma meddelande framgick även att deltagandet i undersökningen var önskvärt men helt frivilligt, därmed uppfylldes även samtyckeskravet. I det bifogade missibrevet,¹¹³ beskrevs tydligt att ingen informant eller verksamhet skulle namnges i studien, utan att de istället skulle tilldelas en kod. Då ingen sådan information har offentliggjorts eller missbrukats i annat syfte, svarar undersökningen även mot konfidentialitetskravet.

¹¹² www.vr.se – 090119.

¹¹³ Se bilaga 2.

6. Resurser och elevresultat

I staden var 85 procent av samtliga elever behöriga till de nationella gymnasieprogrammen läsåret 2007. Bland kommunens grundskolelärare hade 82 procent pedagogisk examen, och den totala kostnaden per elev uppgick till 73 000 kronor. Motsvarande genomsnittssiffror för landet är 89 procent behöriga elever, 87 procent lärare med pedagogisk examen och 77 000 kronor per elev.¹¹⁴ Samtidigt kan fastställas att kommunens resultat i de tre kärnämnen engelska, svenska och matematik genomgående ligger under landets snitt.¹¹⁵

Nedan ges en överblick av den generella verksamheten i de 11 deltagande skolorna. Med hänsyn till reliabilitet, relevans och utrymme, presenteras enbart de faktorer som kan ses direkt kopplade till resurser och undervisningssituation. Som tidigare nämnts, har resurserna begränsats till skolornas personella resurser, arbetssätt och elevresultat för att på bästa sätt svara mot studiens syfte. Samtliga elevresultat grundas på statistik från Skolverket och berör läsåret 2007. De aktuella siffrorna och undervisningsformerna beskriver undervisningsverksamheten i engelska i år nio, och resultatet visar delen av skolans elever som efter år nio uppnått godkänt i ämnet. Tabellen sammanfattar resultaten från samtliga mottagna enkäter och ger en överblick av verksamheten. Den visar faktorer som elevantal, klasstorlek, lärartillgång, undervisningsform, möjligheter till stödundervisning samt elevresultat.

Tabell 1.

Tabell över den generella undervisningssituationen i engelska år nio i samtliga 11 skolor. Tabellen illustrerar elevantal, behöriga lärare, undervisningstid, undervisningsform samt elevresultat. X markerar förekomst.

Skola	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Antal elever	89	149	61	13	132	194	61	226	14	16	118
Antal behöriga ämneslärare	4	3	5	1	5	11	1	8	2	1	5
Antal elever/lärare	22	50	12	13	26	18	61	28	7	16	24
Antal undervisningsmin./v.	120	110	120	80	160	120	130	120	120	84	180
Undervisning i helklass		x		x		x	x		x		
Undervisning i mindre grupper	x	x	x	x	x	x		x		x	x
Schemalagd stödundervisning	x	x	x		x		x	x	x	x	x
Stödundervisning i helklass		x	x				x				x
Stödundervisning i mindre grupper	x	x	x		x		x	x	x	x	x
Enskild stödundervisning		x	x				x			x	x
Behörig speciallärare		x	x	x		x	x	x			x
Andel godkända elever (%)	100	85	85	69	99	97	95	92	92	94	99

¹¹⁴ <http://skolnet.skolverket.se> - 081125

¹¹⁵ <http://www.skolverket.se/sb/d/1637> - 081115

Tabellen visar att de tre skolorna A, E och K är de mest framgångsrika i engelskämnet. Gemensamt bland dessa är att de alla har en relativt hög kvot undervisningstid, mellan 120 och 180 minuter per vecka. Ytterligare en gemensam faktor är att engelskundervisningen på dessa skolor till största delen bedrivs i mindre, anpassade grupper. Vad beträffar stödundervisningen är den schemalagd på samtliga av dessa skolor, men bedrivs på olika sätt. Skola A som påvisar ett hundra procentigt resultat, erbjuder bara stödundervisning i mindre grupper precis som skola E, medan skola K ger stödundervisning i alla tre former. Trots sina höga resultat, har skolorna A och E ingen behörig speciallärare i ämnet, detta kan endast uppvisas av skola K.

Bland de mindre framgångsrika skolorna (B, D och C), syns genast att samtliga av dessa skolor har betydligt lägre undervisningstid än de tre skolorna med högre resultat: mellan 80 och 120 minuter per vecka. Ytterligare två stora skillnader kan urskiljas i förhållande till skolorna A, E och K. Den första rör undervisningsformen, där majoriteten av dessa tre skolor utöver undervisning i de anpassade grupperna, även har helklassundervisning. Den andra stora skillnaden gäller stödundervisningen som på två av de tre skolorna ges i alla befintliga former, från integrerat stöd i helklass till enskild undervisning, av behöriga speciallärare.

Sammanfattningsvis kan urskiljas framförallt tre faktorer som skiljer skola A från skola D. Den första är undervisningsminuter, där skola A har betydligt mer undervisningstid per vecka än skola D. En annan skillnad rör undervisningsformen. Medan skola A enbart har engelskundervisning i anpassade grupper, har skola D till största delen helklassundervisning. Trots att gruppen redan är mycket liten, blir undervisningen på detta vis mindre anpassad till varje elevs behov. En sista tydlig skillnad ses i stödverksamheten där skola A enbart ger stödundervisning i mindre grupper, till skillnad från skola D som inte har någon kontinuerlig stödundervisning och när den ges kombineras av olika former av stöd.

6.1 Fyra olika verksamheter

Denna del kommer på en mer detaljerad nivå att behandla situationen och förhållanden i de fyra skolorna som jag valt att undersöka närmare. Materialet grundar sig på resultatet av enkäterna samt de uppföljande intervjuerna. Som jag tidigare nämnde grundar sig valet av dessa skolor på deras resultat i engelskämnet, samt på det villkor att de var villiga att delta i den uppföljande intervjun. Skola A valdes av den anledningen att den ensam har ett 100 procentigt resultat i engelska, där samtliga elever gick ut år nio med godkänt i ämnet läsåret 2007. Skola B valdes av den motsatta anledningen, nämligen att det är den kommunala skola som påvisade lägst resultat i ämnet.¹¹⁶ Skola C valdes av den anledningen att den var en av två skolor som angav engelska som det ämne i störst behov av stödresurser. Och slutligen valdes skola D som representant för friskolorna, då den har ett arbetssätt som skiljer sig radikalt från de övriga skolorna, vilket är av stort intresse då skolan även påvisar det överlägset lägsta resultatet i engelska.

6.1.1 Skola A

Den skola som påvisar de högsta resultaten i kommunen i samtliga kärnämnen är skola A. Samtidigt är det den enda skolan som medvetet och självvalt arbetar utan behöriga speciallärare. Nyckeln till skolans framgång är enligt rektorn att de i förhållande till övriga skolor i kommunen ställer högre krav på eleverna, samtidigt som de i tidig ålder påbörjar ett medvetet arbete med elevernas språkutveckling. Nedan följer en tabell över skolans undervisningssituation i engelska år nio.

Tabell 2.

Tabell över undervisningssituationen i engelska år nio på skola A. Tabellen illustrerar lärartillgång, undervisningsform, stödresurser och elevresultat. X markerar förekomst.

	Antal		Förekomst
Elever/lärare	22	Helklassundervisning	
Andel behöriga ämneslärare (%)	100	Tempoanpassad undervisning	x
Behöriga speciallärare	0	Nivåanpassad undervisning	
		Behovsanpassad undervisning	
		Schemalagd stödundervisning	x
		Stödundervisning i ordinarie klass	
		Stödundervisning i mindre grupp	x
Godkända elever (%)	100	Enskild stödundervisning	

¹¹⁶ Skolan påvisade 0,1 % färre godkända elever än skola C med näst lägst antal.

Av tabellen framgår att skolan 2007 hade hundra procent godkända elever i engelska år nio. Svaren på enkäten visade att undervisningen bedrivs av behöriga lärare i mindre, anpassade grupper, efter elevernas arbetstempo. Det framkom även att skolan ger schemalagd stödundervisning i mindre grupp men ingen enskild undervisning. Inte heller har skolan någon behörig speciallärare i ämnet.

I intervjun med skolans rektor beskrevs verksamheten ytterligare och rektorn berättade att det är han själv som fördelar skolans resurser. Han menar att han har den erfarenhet och kunskap om elevernas och lärarnas behov som krävs för detta arbete. Han förklarar vidare att ämnena i denna fördelning inte tilldelas någon egen budget, men att det avsätts en separat post för läromedels- och förbrukningsmaterial. Vidare berättar han att engelska är ett relativt billigt ämne medan svenska är det ämne som kräver mest resurser, både i form av stöd och material.

Rektorn tolkar resursbegreppet som allt extra som förstärker den grundläggande organisationen. Vad gäller sambandet mellan resurser och elevresultat, medger rektorn att skolans resurser har en inverkan på elevernas utveckling. Till dessa resurser räknar han bland annat möjlighet till gruppindelning, stödpersonal och andra hjälpresurser. Något han lyfter som viktiga resurser är samarbetet med hemmet och kompetenta lärare, och menar vidare att det finns en klar koppling mellan lärarkompetens och elevernas utveckling. Vad gäller lärarkompetensen hävdar han att det under en längre tid har varit lättare att rekrytera kompetenta lärare i språkämnen än i matematik, något han menar speglas i elevernas resultat. Han anser generellt att lärarunderlaget inte motsvarar skolornas behov och krav, då alltför många lärare undervisar i ämnen de inte är behöriga i. Här menar han dock att den pedagogiska kompetensen väger tyngre än ren ämneskunskap. Vad beträffar skolans miljö, anser rektorn att detta har en mycket begränsad inverkan på elevernas resultat och menar att man får göra det bästa av det man har. Även om han ser ett tydligt samband mellan resurserna och elevernas resultat, tillägger han dock att skolans resurser inte alltid räcker för att lösa elevernas problem, och menar att det finns elever som är i behov av många olika åtgärder på olika plan. I dessa fall medger han att man som verksam i skolan ofta känner sig otillräcklig.

Beträffande engelskämnet hävdar rektor att detta väger lika tungt som de övriga kärnämnen, även om han medger att svenska och matte länge har utgjort grunden i undervisningen. Trots detta hävdar han att engelska idag är en förutsättning för att klara sig i det internationella samhället. Vad gäller ämnets undervisning framkommer att skolan har fyra behöriga lärare, och att undervisningen bedrivs uteslutande i mindre grupper baserade på elevernas arbetstempo. Rektor är här noga med att påpeka att det inte är fråga om nivåindelade grupper utifrån kunskapsnivå, utan att det enbart handlar om arbetstempo. På detta vis blir grupperna mer accepterade av eleverna som godtar att de arbetar olika snabbt, än

om grupperna hade varit kunskapsbaserade. Han beskriver vidare att dessa grupper inte är permanenta och att eleverna själva avgör om de vill stanna i gruppen eller inte. Att arbeta i mindre grupper är även något skolan strävar efter generellt, då han menar att detta gynnar eleverna som på detta vis kan tilldelas mer stöd och även ges bättre och direkt uppföljning.

Rektorn berättar vidare att skolan inte har någon behörig speciallärare. Istället handplockar han kompetenta och erfarna lärare från mellanstadiet för dessa uppgifter, då han hävdar att dessa är mycket skickliga i den metodiska utvecklingen av elevernas arbete och att lotsa elever med olika problem. Genom att arbeta på detta sätt menar han även att skolan sparar ekonomiska resurser som istället kan användas till andra viktiga poster. Vad beträffar stödundervisningen beskriver han att skolan enbart ger stödundervisning i mindre grupper, och inte bedriver vad han kallar ”privatundervisning”. Orsaken till detta menar han främst är att skolan inte har de ekonomiska förutsättningarna för detta, men han anser även att det inte heller skulle vara effektivt för eleven. Däremot menar han att det i perioder är nödvändigt att exkludera en elev ur klassen för att kunna ta till de stödåtgärder som krävs. För stödundervisningen har skolan separata grupp rum som är avsedda specifikt för detta ändamål och dit eleverna kommer på fasta tider för att få handledning i ämnet.

När jag slutligen frågade om nyckeln till skolans framgång, lyfte rektorn språkets betydelse för elevernas fortsatta utveckling. Han berättade att skolan arbetar medvetet och aktivt med elevernas språkutveckling redan från förskolan, för att eleverna ska få en god språklig grund att bygga vidare sina kunskaper på. Och menar att en god språklig förmåga är en viktig förutsättning för att eleverna skall kunna arbeta självständigt och själva styra över sin utveckling.

6.1.2 Skola B

Till skillnad från skola A, är skola B den kommunala skolan som läsåret 2007 uppvisade lägst resultat i engelska, med endast 85 procent av eleverna i år nio godkända i ämnet. Skolan har dock sedan dess utfört en omorganisering av verksamheten och satsar nu stort på stödundervisning, vilket även fått genomslag i elevernas resultat som sedan dess har ökat markant enligt rektorn. Nedan visas tabellen över undervisningssituationen i engelska, denna följs av en sammanställning av intervjun med skolans rektor.

Tabell 3.

Tabell över undervisningssituationen i engelska år nio på skola B. Tabellen illustrerar lärartillgång, undervisningsform, stödresurser och elevresultat. X markerar förekomst.

	Antal		Förekomst
Elever/lärare	14	Helklassundervisning	x
Andel behöriga ämneslärare (%)	100	Tempoanpassad undervisning	
Behöriga speciallärare	3	Nivåanpassad undervisning	
		Behovsanpassad undervisning	x
		Schemalagd stödundervisning	x
		Stödundervisning i ordinarie klass	x
		Stödundervisning i mindre grupp	x
Godkända elever (%)	85	Enskild stödundervisning	x

Tabellen visar att skolan har 85 procent av eleverna i år nio godkända i engelska. Av enkätsvaren framgår att huvuddelen av undervisningen bedrivs i helklass, men kompletteras med nivåbestämd undervisning utifrån elevernas behov. Vidare ges stödundervisningen på skolan i alla befintliga former och för detta arbete har skolan tre behöriga speciallärare, varav en har särskild kompetens i engelska.

I intervjun med rektorn bad jag honom definiera resursbegreppet. Han förklarade att det för honom innebär personella och materiella resurser samt tid och miljö. Vidare tillägger han att dessa styrs av skolans ekonomiska resurser. Han berättade att det råder stor brist på de materiella tillgångarna på skolan och nämner framförallt skolans lokaltillgång samt kompensatoriska hjälpmedel, där skolan enligt honom länge i stort sett varit helt utan. Detta menar rektorn påverkar stödarbetet, där lokaler och hjälpmedel är viktiga förutsättningar för att bedriva en inkluderande undervisning.

Vad beträffar resursfördelningen, sker denna enligt rektorn i samverkan mellan alla nivåer på skolan. Med detta menar han vidare, att det är han själv som ger de övergripande riktlinjerna för skolans arbete, men att det i detta sker ett kontinuerligt samarbete mellan lärare- speciallärare och specialpedagog. De planerar själva verksamheten och användandet av resurserna. Han förklarar vidare att varje ämne har en enskild post avsatt för läromedel och det framkommer att de ämnesansvariga lärarna på skolan har en stor del i detta arbete, då det ligger i deras ansvar att förse skolan med ett material som stöder eleverna. Utöver detta finns även en specifik post för stödundervisning, där budgeten baseras på skolans befintliga åtgärdsprogram. Vidare förklarar rektorn att matematik är det ämne på skolan som kräver mest resurser, då eleverna behöver mest stöd i matematik. Vad beträffar engelskan hävdar han att eleverna får mycket kunskap ”gratis” då engelska förekommer mycket i elevernas vardag

genom exempelvis media, och att detta på så vis kan ses utgöra en naturlig resurs som alltid är tillgänglig. Generellt anser han dock att kärnämnen bör tilldelas lika stor del av skolans resurser, även om han medger att verkligheten visar en helt annan bild och erkänner att engelska är det kärnämne, som är mest eftersatt. Dock ger han inget direkt svar på varför situationen ser ut som den gör, mer än att den speglar den nationella timplanens upplägg.

Vad gäller undervisningssituationen i engelska har skolan påbörjat en omorganisering, där de ser över mål, material och arbetssätt och framförallt strävar efter att minska elevantalet i undervisningsgrupperna och försöker finna alternativa arbetssätt. Det framkommer att skolan fram till dagsläget har varit mycket begränsad och enförmig i engelskundervisningen. De har även frångått det gamla systemet att läsa ämnet i block under en längre period för att sedan under en period inte ha någon undervisning alls, då detta resulterade i att eleverna under perioden utan undervisning förlorade färdigheter. Han berättar att en specifik förutsättning för undervisningen i engelska är att det finns kontinuitet, både i tid och för undervisande lärare. Han menar även att engelska med fördel borde integreras mer i övriga ämnen. Dock menar han att skolan har en stor fördel av att av de befintliga engelsklärarna även har speciallärarkompetens. Detta menar rektorn till viss del kompenserar övriga brister och är till stor fördel, då det enligt honom finns ett stort behov av speciallärare i ämnet.

Vad beträffar elevernas resultat i ämnet upplever han detta vara positivt och han upplever i dagsläget en god måluppfyllelse i ämnet. Han påpekar vidare att de elever som presterar sämre i ämnet, är de elever som anländer sent till skolan och samtidigt har ett annat modersmål än svenska. Han menar att de nationella målen i engelska blir alltför svåra för dessa elever, som i många fall inte har några förkunskaper i ämnet alls. I dessa fall borde man enligt honom anpassa kraven för måluppfyllelse.

Skolan erbjuder stödundervisning på flera olika nivåer utifrån elevens behov. Skolan har för detta arbete två anställda speciallärare och en specialpedagog, som efter elevernas behov bedriver stödverksamheten på sex nivåer. Detta arbete utgår ifrån ett inkluderat stöd i helklass men ges vid behov även genom undervisning med speciallärare i mindre grupp eller enskild stödundervisning. Rektorn beskriver att skolan alltid strävar efter att inkludera samtliga elever, men påpekar att det finns de elever som inte har de förutsättningar som krävs för att detta skall fungera och att man därför måste se arbetet ur ett helhetsperspektiv. Han understryker dock att stödundervisningen alltid ges i kombination med undervisning i helklass.

Även om rektor anser att resursfördelningen har en direkt inverkan på elevernas resultat, klargör han samtidigt att undervisningsmetodiken och organiserandet av denna förmodligen väger tyngre i slutändan. Han hävdar slutligen att om skolan har tillgång till resurser i den

utsträckning att man kan avsätta extra tid och personellt stöd till de elever som är i behov av detta, ger det ofta ett större genomslag än om det enbart ställs högre krav på elevernas egen arbetsinsats. Han menar vidare att det ofta krävs en extra resurs som kan motivera eleven att göra det lilla extra och tillägger att det trots allt är lärarna som utgör skolans viktigaste resurs.

6.1.3 Skola C

På den tredje skolan finns ett uttryckt behov av stödresurser i engelska. Trots att skolan anpassar undervisningen helt efter elevernas behov, tycks detta inte hjälpa de elever som har problem. Samtidigt hävdar skolans rektor att tillgången till materiella resurser inte påverkar elevernas utveckling, utan att det handlar om att utgå från deras befintliga kunskapsnivå.

Tabell 4.

Tabell över undervisningssituationen i engelska år nio på skola C. Tabellen illustrerar lärartillgång, undervisningsform, stödresurser och elevresultat. X markerar förekomst.

	Antal		Förekomst
Elever/lärare	13	Helklassundervisning	
Andel behöriga ämneslärare (%)	100	Tempoanpassad undervisning	
Behöriga speciallärare	2	Nivåanpassad undervisning	x
		Behovsanpassad undervisning	
		Schemalagd stödundervisning	x
		Stödundervisning i ordinarie klass	x
		Stödundervisning i mindre grupp	x
Godkända elever (%)	85	Enskild stödundervisning	x

Av tabellen ovan framgår att 85 procent av eleverna går ut år nio med godkänt betyg i engelska. Den ifyllda enkäten visar att samtliga av lärarna är behöriga i ämnet och att skolan bedriver undervisningen i mindre språkgrupper baserade på elevernas behov och kunskapsnivå. Enkäten visar även att skolan utöver den huvudsakliga undervisningen, erbjuder stödundervisning i den ordinarie klassen, i mindre grupper samt enskilt. Till detta arbete har skolan två speciallärare.

I intervjun med skolans rektor förklarar han att skolans verksamhet på alla plan måste utgå från elevernas behov. Detta gäller även resursfördelningen och innebär att fördelningen mellan ämnena varierar utifrån behoven. Det är han själv som beslutar om resursernas fördelning, men det framgår att detta sker i samråd med ämnes- och speciallärare. Rektorn understryker dock starkt att elevernas utveckling inte är beroende av ekonomiska eller materiella resurser. Han hävdar, att all undervisning är ”gratis”, och bygger på lärarens förmåga att identifiera elevernas förmågor och behov och därefter anpassa gruppen och

undervisningen efter dessa. Han menar därför att tid och miljö är de viktigaste resurserna för skolans verksamhet, då dessa sätter ramarna för relationen mellan lärare och elev. Beträffande tidsresurser framkommer även att dessa är jämnt fördelade mellan kärnämnen och att engelskan ges lika stort utrymme som de övriga, vilket är unikt för denna skola. Detta förklarar rektorn med att det finns en klar koppling mellan undervisningstid och elevresultat, vilket innebär att kärnämnen bör tilldelas samma utrymme. Han menar vidare, att undervisningstiden och mötet mellan lärare och elev är viktiga för att kunna motivera eleverna. Slutligen hänvisar han till läro- och kursplaner som huvudmedel för arbetet med skolans resurser. Rektor förklarar vidare att samtliga ämneslärare är behöriga och att det inte förekommer skillnader i kompetens i de olika ämnena.

Vad beträffar undervisningssituationen på skolan, framkommer det redan i enkäten att det ämne som har störst behov av stödresurser på skolan är engelska. Detta förklarar rektor vidare med att skolan har många invandrarelever med annat modersmål än svenska, och att engelskundervisningen för dem blir alltför abstrakt och kunskapsnivån för hög, vilket gör att de får svårt att nå samma nivå som övriga elever. Trots detta menar rektorn, att ämnet inte tilldelas mer resurser än övriga ämnen då han hävdar att processen inte går att skynda på. Det enda som kan hjälpa dessa elever är mer tid så att lärare i undervisningen kan utgå och arbeta från deras befintliga nivå. Detta är vidare en av anledningarna till att skolan väljer att arbeta i mindre språkgrupper. Undervisningen i engelska ges i mindre grupper, där elevantalet aldrig överstiger 20 elever per lärare. Dessa grupper är rörliga efter behov och arbetsområde. Rektorn förklarar vidare att nivågruppering förekommer som tillägg, då han anser, att språkundervisningen bör utgå från homogena grupper. Han menar, att detta underlättar både för eleven, då språkundervisning är socialt betingat och bygger på trygghet, men även för läraren som lättare kan anpassa undervisningen efter olika behov och kunskapsnivå. Han är dock noga med att påpeka, att arbetet i små grupper alltid kombineras med undervisning i den ordinarie gruppen, då det gynnar eleverna att få arbeta tillsammans som klass.

Skolan strävar efter inkluderande undervisning, men rektorn påpekar att det ibland kan vara till fördel för alla parter att ge en elev enskild undervisning. Vad beträffar stödundervisning, beskriver han vidare att denna ges i lika stor utsträckning på tre olika nivåer, baserat på elevens behov. Rektorn berättar, att skolan erbjuder inkluderande stöd i klassen, stöd i mindre grupper och slutligen även enskild handledning av speciallärare. Till detta arbete har skolan två anställda speciallärare som delar på uppgiften beroende på det aktuella arbetsområdet, där den som ses mest kompetent går in och hjälper. Rektorn förklarar vidare, att stödundervisningen helt bygger på elevens mottaglighet, därför måste eleven själv avgöra när han eller hon vill ha hjälp, då arbetet annars blir meningslöst.

6.1.4. Skola D

Den sista skolan i undersökningen är en fristående grundskola. Skolan D arbetar integrerat med teoretiska och konstnärliga ämnen och verksamheten strävar efter att utveckla elevens kropp, själ och ande. Trots ett annorlunda tillvägagångssätt arbetar skolan mot samma nationella kunskapsmål som de kommunala skolorna.

Tabell 5.

Tabell över undervisningssituationen i engelska år nio på skola D. Tabellen illustrerar lärartillgång, undervisningsform, stödresurser och elevresultat. X markerar förekomst.

OBS: Siffror angående resultat och elevantal skildrar i detta fall läsåret 2006 då aktuella siffror saknas.

	Antal		Förekomst
Elever/lärare	12	Helklassundervisning	x
Andel behöriga ämneslärare (%)	100	Tempoanpassad undervisning	
Behöriga speciallärare	2	Nivåanpassad undervisning	x
		Behovsanpassad undervisning	
		Schemalagd stödundervisning	
		Stödundervisning i ordinarie klass	
		Stödundervisning i mindre grupp	
Godkända elever (%)	69	Enskild stödundervisning	

Av tabellen framgår att 69 procent av eleverna i år nio på denna skola uppnådde godkänt betyg i engelska läsåret 2006. I enkäten angavs att undervisningen i engelska i huvudsak ges i helklass, men kombineras stundtals med nivåanpassad undervisning. Det framgick även att stödundervisningen inte är organiserad utan ges sporadiskt vid behov, antingen i klassen, i mindre grupp eller enskilt.

I intervjun med rektorn på skolan förklarar han att arbetet med resursfördelningen utförs gemensamt av kollegiet, det vill säga samtlig fast anställd personal. Rektorn förklarar vidare att skolan vill frånga hierarkisk styrning och därför inte överlåter styrningen av skolan till någon enskild person. Det framgår att resurserna fördelas utifrån elevernas behov, den lokalt utarbetade timplanen och olika pågående projekt. Generellt menar han att resurserna måste läggas där behoven finns och i dagsläget innebär detta att engelskan och matematiken prioriteras då dessa enligt honom är de ämnen i vilka eleverna behöver mest stöd. Vad beträffar resursernas inverkan på elevernas utveckling förklarar rektorn att den pedagogiska kompetensen och kunskapen om metodik är viktigare än något annat, då detta är direkt avgörande för elevernas utveckling. Senare i intervjun nämndes även vikten av trygghet och tillit.

Skolan arbetar medvetet med små elevgrupper och undviker helt parallellklasser, då man anser att den viktigaste förutsättningen för elevernas utveckling är tillit och personlig relation. Vad beträffar undervisningen berättar rektorn att skolan därför arbetar med klasslärare som ansvarar för majoriteten av undervisningen i samtliga ämnen. En viktig del av skolans pedagogik är att integrera teori och estetik, vilket leder till att skolan inte arbetar med traditionella läromedel. Rektorn berättar vidare att eleverna exempelvis inte arbetar med läroböcker, utan att de istället har egna arbetshäften som de skriver i. All undervisning sker i elevernas hemklassrum, vilket enligt rektorn medför att eleverna även finner trygghet i miljön.

Skolan organiserar och planerar verksamheten utifrån elevernas utvecklingsperioder. För engelskundervisningen innebär detta att undervisningen påbörjas i år ett, då eleverna fram till år tre sjunger, arbetar med dikter och lär sig enklare fraser. Undervisningen är helt muntlig fram till år fyra då eleverna börjar smått med skrift och grammatik, för att sedan i år sju eller åtta börja fokusera på läsning och skriftlig produktion. Verksamheten bedrivs till största delen i helklass, men ibland förekommer undervisning i mindre kunskapsrelaterade grupper, beroende på vilken utvecklingsnivå eleverna befinner sig. Dessa grupper är inte åldersbundna utan baseras enbart på utvecklingsnivån. Här menar rektorn att det största behovet finns i engelska, där de elever som kommit långt i sin utveckling måste ges utrymme att aktivt utöva sina färdigheter, samtidigt som de svaga eleverna måste få finna stöd hos varandra. Han förklarar vidare att engelskämnet i större utsträckning än övriga kärnämnen handlar om att våga delta aktivt.

Det framkommer att skolan enbart har en lärare i engelska, som dock uteslutande undervisar i det enskilda ämnet. Det framgår även att engelska, till skillnad från de övriga kärnämnen, inte tilldelas någon undervisningstid under skolans teoretiska morgonblock, utan enbart läses under den avsatta lektionen. Med andra ord motsvarar undervisningstiden i engelska klart färre timmar än de övriga kärnämnen, och rektorn medger att engelskämnet sett till undervisningstid inte prioriteras i samma utsträckning som matematiken och svenskan. När jag frågar honom om hur det kommer sig att engelskan är det ämne som får kliva tillbaka till de andra kärnämnenas fördel, berättar rektorn att det är en fråga om kunskapssyn och vilka kunskaper som är viktiga. Här hävdar han vidare att det främsta syftet med att lära eleverna engelska är att de skall ha förmågan att kommunicera med människor från andra länder, medan matematiken syftar till att lära eleverna tänka och svenskan till att utveckla elevernas identitet. Han hävdar även att det fram till idag inte funnits något behov hos eleverna att avsätta mer tid till engelskämnet, då de trots detta uppnått samma kunskapsnivå som i de

övriga ämnena. Rektorn tillägger dock att skolan inte tilldelar kärnämnen större tyngd än övriga ämnen, utan snarare fokuserar på den själsliga utvecklingen.

Beträffande stödundervisning framgår att denna, återigen till skillnad från i matematik och svenska enbart ges vid behov. Återigen menar rektorn att det fram till dagsläget inte har funnits något behov av organiserad stödundervisning i engelska, men att det nu börjar växa fram. Att behovet av stöd ökar, förklarar rektorn med att kunskapskraven i ämnet enligt honom har ökat dramatiskt. Dock tillägger han även att elevens problem ofta står att finna i annat än ämnet, och att det ofta istället handlar om att arbeta med upphävandet av själsliga eller fysiska blockeringar. I enighet med övriga rektorer menar han att undervisningen bör vara inkluderande, men att detta inte gynnar alla elever, som därför vid tillfällena kan ha behov av enskild undervisning. Han menar vidare att risken att eleven känner sig utpekad inte ökar då man förflyttar denne ur klassrummet, utan att eleven redan där känner av detta. Avslutningsvis vill rektorn framhäva vikten av att skolan skall utveckla hela människan. I detta arbete menar han vidare att resurserna på skolan måste fördelas så att de utvecklar elevernas kropp, själ och ande. På så vis kan skolan nå sitt mål, nämligen att eleverna går ut skolan som stärkta individer.

6.2 En varierad verksamhet

I detta avsnitt sammanfattas resultaten av enkäterna samt de genomförda intervjuerna. På skola A som läsåret 2007 hade ett hundra procentigt resultat i engelska, sköts resursfördelningen uteslutande av rektorn själv. Han är av den åsikten att skolans resurser och då främst gruppformationer, stödresurser, hemmet och kompetenta lärare, har en direkt inverkan på elevernas resultat. Skolan prioriterar alla kärnämnen lika mycket och lägger stor tyngd på elevernas språkfärdigheter. Vad gäller skolans resurser framkommer att de har god tillgång till ämneslärare i engelska, men arbetar helt utan behöriga speciallärare. Den huvudsakliga undervisningen bedrivs uteslutande i mindre grupper anpassade efter elevernas arbetstempo, vilket även gäller specialundervisningen som ges regelbundet på fasta tider.

Skola B fördelar sina resurser genom samarbete mellan rektor, ämneslärare och speciallärare. Rektorn anser att skolans resurser har stor betydelse för elevernas utveckling, och pekar då främst på personella och materiella tillgångar, där han även menar, att skolan haft stora briser, både beträffande lokaler och hjälpmaterial. Engelskundervisningen på skolan har länge varit eftersatt och begränsad i metod, vilket har påverkat elevernas resultat negativt. Efter att ha legat i botten bland de kommunala skolorna med ett resultat på 85 procent läsåret 2007, har skolan nu sett över metod och resurser i ämnet, vilket har haft stort genomslag i elevernas resultat. Idag bedrivs den huvudsakliga undervisningen i helklass, och vid sidan av

denna förekommer behovsanpassad undervisning. Utöver detta ger skolan schemalagd stödundervisning på olika nivåer av speciallärare med särskild ämnesbehörighet.

Skola C fördelar sina resurser helt efter elevernas behov. Rektorn berättar att fördelningen av resurser mellan kärnämnen därefter varierar, och att inget kärnämne prioriteras högre än något annat. Rektorn ser inte skolans ekonomiska eller materiella resurser som viktiga för elevernas resultat utan hävdar att det viktiga i detta fall är tillgången till tid samt lärarens kompetens. Han ser även skolans miljö som en viktig faktor. Vad beträffar undervisningstid är den jämnt fördelad mellan kärnämnen som tilldelas lika många undervisningstimmar, något som är unikt för skolan. Trots detta finns ett uttalat problem i engelskämnet då endast 85 procent av eleverna gick ut år nio med godkänt betyg. Undervisningen sker av behöriga ämneslärare i mindre språkgrupper baserade på elevernas behov och kunskapsnivå. Vid sidan av denna ges schemalagd stödundervisning i helklass, mindre grupper eller enskilt.

På skola D deltar samtliga fast anställda i resursfördelningen. I arbetet utgår man från elevernas behov, timplan och pågående projekt. Rektorn anser att den pedagogiska kompetensen är nyckelresursen vad gäller elevernas kunskapsutveckling, och hävdar vidare att trygghet och tillit är förutsättningarna för utveckling. Skolan arbetar med klasslärare som undervisar i samtliga ämnen och integrerar teori med estetik, vilket innebär att all undervisning har konstnärlig grund. Största delen av undervisningen sker i helklass, men ibland förekommer undervisning i mindre, kunskapsrelaterade grupper, baserade på utvecklingsnivå. Stödundervisningen ges av behörig speciallärare vid behov. Läsåret 2006 påvisade skolan ett resultat på 69 procent av eleverna i år nio godkända i engelska.

7 Hand, huvud & hjärta - en slutdiskussion

Syftet med detta arbete har varit undersöka sambandet mellan skolans resurser och elevernas resultat. Fokus har legat på engelskämnet där allt fler elever får svårare att nå målen. För att kunna genomföra studien har jag använt mig av enkätundersökningar och djupgående intervjuer med rektorer på fyra av de deltagande skolorna. Det ska dock påpekas att studiens underlag är alltför begränsat för att de slutsatser som presenteras nedan skall kunna ses som slutgiltiga och generella.

Arbetet har visat sig problematiskt då resursbegreppet i sig utgör en tolkningsfråga och därmed inte är ett entydigt begrepp, vilket i sin tur har resulterat i att det är svårt att se ett entydigt samband. Det går exempelvis inte att se något samband beträffande lärarkompetens då samtliga skolor oavsett resultat har uteslutande behöriga ämneslärare. Det är även svårt att urskiljas något tydligt samband vad gäller tillämpliga speciallärare, då den mest framgångsrika skolan saknar behörig speciallärare, samtidigt som samtliga skolor med lägre antal godkända elever uppvisar detta.¹¹⁷

Det går dock att urskilja några gemensamma faktorer beträffande skolornas resurser och elevernas resultat. Bilden av den generella verksamheten i kommunen visar att de mest framgångsrika skolorna har betydligt högre genomsnitt vad beträffar undervisningstid, samt att undervisningen till största delen bedrivs i mindre, anpassade grupper. Gemensamt är även att skolorna har en organiserad, schemalagd stödundervisning. Dock ges denna i olika former på de olika skolorna. Skola A som påvisar det överlägset högsta resultatet bland eleverna, ger dock stödundervisning uteslutande i mindre grupper.

Den motsvarande verksamheten på de mindre framgångsrika skolorna, kännetecknas för det första av betydligt mindre undervisningstid, upp till 50 procent mindre än på de mer framgångsrika skolorna. Ytterligare en gemensam faktor för dessa skolor är undervisningens utformande, som huvudsakligen utgörs av helklassundervisning. Detta medför rimligtvis att undervisningens anpassning till eleverna försvåras. Den tredje stora gemensamma punkten för dessa skolor är stödundervisningen, som till skillnad från de andra skolorna inte är lika tydligt organiserad. En av de tre skolorna har ingen organiserad stödundervisning i engelska överhuvudtaget, medan den på de två övriga skolorna ges i blandade former, allt ifrån integrerat stöd i helklass till enskild undervisning.

De fyra intervjuerna förstärker vidare bilden av skolmiljön och dess organiserande som en viktig del, då struktur och kontinuitet tydligt framträder som viktiga förutsättningar för goda resultat. Detta kan först och främst exemplifieras med skola A, som genom en överlägset

¹¹⁷ Se figur 2 sid. 28.

strukturerad undervisning och höga krav på eleverna, är den enda skolan som har fullständig måluppfyllelse i engelska år nio. Även skola B kan påvisa vikten av organisation, då skolan efter att ha lagt om undervisningen i engelska till en mer kontinuerlig och varierande verksamhet, upplever en betydligt högre måluppfyllelse bland eleverna. Vidare är just kontinuitet i undervisningen vad som till stor del saknas bland de lägre presterande skolorna. Ett exempel på detta är skola D som trots sina låga resultat i nuläget inte bedriver någon organiserad stödundervisning alls i engelska, och skola C som inte arbetar med kontinuerliga klasser i undervisningen.

Slutligen går det möjligtvis även att utläsa ett visst samband mellan elevernas resultat och hur skolorna arbetar med resursfördelningen. De skolor som tillskriver resurserna en viktig roll i elevernas utveckling och även arbetar med fördelningen på ett strukturerat sätt (skolorna A och B), påvisar något högre måluppfyllelse än övriga skolor.

1946 blir engelska det obligatoriska främmande språket att studera i den svenska skolan. Till en början var undervisningen en fråga om inlärandet av språkliga regler och konstruktioner. Från och med 1960-talet blev engelskundervisning istället en fråga om handling och funktion, där den muntliga kommunikationen har gått från att vara ett medel till att utgöra målet med undervisningen. Detta menar jag vidare förutsätter ett fungerade socialt samspel i gruppen där alla elever kan delta.

Moira Linnarud förstärker detta, då hon hävdade att språkundervisning bygger på kommunikation, som i sin tur bygger på social kompetens.¹¹⁸ Även Ulrika Tornberg skrev att språkutveckling är direkt avhängig det sociala samspelet.¹¹⁹ Linnarud menade vidare att samspelet och kommunikationen försvåras av alltför stora elevgrupper, vilket leder till att läraren får svårare att ge respons och anpassa undervisningen efter de individuella behoven.¹²⁰ Samtidigt menade Tornberg att mindre grupper ökar den språkliga aktiviteten då fler elever vågar delta.¹²¹ Vikten av anpassning i undervisningen beskrevs även tidigare av Patsy Lightbown & Nina Spada som hävdade att språkutveckling bygger på den så kallade ”i+1-modellen”, där eleverna skall stimuleras på en kunskapsnivå strax över deras befintliga för att uppnå kunskap.¹²² Detta förutsätter i sin tur relativt homogena grupper, något som har beskrivits närmre av Jörgen Tholin. Han hävdade att eleverna för att uppnå utveckling måste få arbeta med olika saker, olika mål och olika ambitionsnivå.¹²³

¹¹⁸ Linnarud 1993, s. 120-121.

¹¹⁹ Tornberg 2000, s. 224, 234.

¹²⁰ Linnarud 1993, s. 120-121.

¹²¹ Tornberg 2000, s. 44-46.

¹²² Lightbown & Spada 2006, s. 36-38.

¹²³ Tholin 2001, s. 216.

Detta framgår även till viss del i den avslutade studien, där det visats att mindre grupper som är anpassade efter elevernas arbetstempo eller utvecklingsnivå, är mest gynnsamt för eleverna. De skolor som arbetar på detta sätt är de skolor som visar störst måluppfyllelse i engelska bland de deltagande skolorna.¹²⁴ Som tillägg till detta kan även sägas att studien har visat att gruppindelning som bygger på tempoanpassning (skola A) visar sig mer gynnsamt än grupper som bygger på nivåanpassning (skola C).

Eie Ericsson beskrev den omgivande miljöns inverkan på elevernas utveckling och nämner exempelvis lärarens förväntningar på och attityd gentemot eleverna, något han menar fungerar som en självuppfyllande profetia.¹²⁵ Även detta är något som framträder i den genomförda studien, där skola A med uttalade högre krav på eleverna i jämförelse med övriga skolor, är den enda skolan med hundra procentig måluppfyllelse bland eleverna. Detta skulle möjligtvis kunna vara ett slumpartat sammanträffande, men jag anser det ändå intressant och värt att nämna.

De två undersökningarna av Appelgren och Sjövall samt Tiina Koivuoja, visar att undervisningen i engelska inte är organiserad i samma utsträckning som de övriga kärnämnen och att kontinuiteten och resurserna i ämnesverksamheten är dålig.¹²⁶ Detta stärks ytterligare av resultaten i denna studie, som visar att det i flera fall finns en genomgående brist i organiserandet av verksamheten bland de skolorna med lägre resultat.

Där tidigare studier av Jan- Eric Gustavsson och Eva Myrberg har visat att resurser som klasstorlek har begränsad inverkan på elevernas resultat,¹²⁷ visar denna studie något helt annat. Resultaten av detta arbete visar att det tydligaste sambandet står att finna just i klassens storlek och undervisningens utformande, där mindre klasser visar sig mest gynnsamt för elevernas resultat. Detta kan dock kopplas till Gunnar Lindström och Lars-Åke Pennlerts studie om de olika ramfaktorerna som de viktigaste villkoren för arbetet i skolan. Deras resultat pekar bland annat på klasstorleken som särskilt betydelsefulla.¹²⁸ Detta stärks ytterligare av mina resultat, där ett medvetet arbete med mindre grupper visar sig mycket framgångsrikt.

Vad beträffar de materiella resurserna lokaler och utrustning, visar denna undersökning även här motsatta resultat till Gustavsson och Myrberg, då den visar att dessa har inverkan på elevernas resultat.¹²⁹ Dock stämmer resultaten av denna studie överens med deras resultat om stödresurser, där de skolor som erbjuder strukturerad, kontinuerlig stödundervisning vid sidan

¹²⁴ Se skola A, E och K, tabell 1 s. 28.

¹²⁵ Ericsson 1989, s. 137.

¹²⁶ Appelgren & Sjövall 2006, s. 35; Koivuoja 2005, s. 16-19.

¹²⁷ Gustavsson & Myrberg 2002, s. 89-91.

¹²⁸ Lindström & Pennlert 2006, s. 44.

¹²⁹ Se intervju med rektor på skola B, s. 33-34.

av undervisning i den ordinarie gruppen, även är de skolor i studien vars elever har högst måluppfyllelse. Studien stödjer även Gustavsson och Myrbergs teori om elevresultat och lärartäthet, då det inte heller i detta fall går att se något entydigt samband mellan dessa.

Vad som framgår som mest intressant anser jag dock vara resultaten beträffande lärarkompetens. Medan Gustavsson och Myrberg, lyfter denna som den klart viktigaste resursen för elevers resultat,¹³⁰ är detta inget som klart kan påvisas av denna undersökning. I likhet med vad som anges i skollagen, säger sig samtliga fyra skolor i undersökningen, oavsett resultat, arbeta uteslutande med kompetenta och behöriga ämneslärare. Likaväl är den enda skolan som inte arbetar med behörig speciallärare, den skolan som påvisar högst måluppfyllelse.

Av de nationella styrdokumenterna framgår i läroplanen att resurser, stödåtgärder, miljö och medel skall anpassas till elevernas utveckling, och att undervisningen därför aldrig bör utformas lika för alla elever.¹³¹ Samtidigt hävdar skollagen att stöd skall ges till alla elever som riskerar att ej nå målen och att skolan även kan anpassa timplanen efter de lokala behoven.¹³² Till undervisningsverksamheten skall skolorna slutligen enligt grundskoleförordningen erbjuda ändamålsenliga lokaler och det material som behövs. Det har framkommit av diskussionen ovan att dessa krav till stor del inte uppfylls på flera av kommunens skolor, och att bristerna på detta även återspeglas i elevernas resultat. På de skolor där helklassundervisning är den dominerande formen, där organiserad stödundervisning saknas, där undervisningstimmarna är få och där materialet brister, är även elevresultaten lägst.¹³³ I kommunens lokala utbildningsplan beskrivs att det skall råda samstämmighet med de pedagogiska målen och skolornas medel och att budgeten för skolorna till viss del görs mot bakgrund av de uppsatta målen. I kommunens kvalitetsredovisning för läsåret 2007 förklaras vidare att nämnden strävar efter att fördela resurser på ett tydligt och rättvist sätt. Innebär detta att en del skolor i kommunen formulerar så låga mål att de inte tilldelas resurser som är tillräckliga för att bedriva en tillfredsställande verksamhet? Parallellt med detta visar kommunens budgetredovisning att kostnaderna för utbildningen i kommunen har ökat, och att skolorna tilldelas mer pengar än någonsin. Trots detta fortsätter alltså elevresultaten att minska.

1997 blev engelska tillsammans med matematik och svenska behörighetskrävande ämnen till gymnasiet, då man ansåg att godkända betyg i dessa ämnen är minimikrav för att

¹³⁰ Gustavsson & Myrberg 2002, s.11 ; Lindström & Pennlert 2006, s.

¹³¹ Lpo 94, s. 16.

¹³² Kap. 2, 3 §, Skollagen 1985:1100.

¹³³ Se tabell 1 sid. 29.

klara fortsatta studier.¹³⁴ Trots denna positiva utgångspunkt har utvecklingen blivit den helt motsatta, och allt fler elever i år nio får svårt att nå målen i engelska. Detta kanske möjligtvis kan kopplas till den decentraliserade styrningen av den svenska skolan, som lämnar ett stort tolkningsutrymme av styrdokumentet, och därmed medför att undervisningen och dess mål utformas så olika att detta leder till ett brett spektrum av elevernas kunskaper. Vid sidan av denna negativa utveckling är Sverige även ett av de länder som lägger minst del av den totala skolbudgeten till rena undervisningskostnader. Detta faktum tillsammans med det primära resultatet av denna studie, nämligen att det är undervisningens organiserande som utgör den viktigaste förutsättningen för elevernas utveckling, pekar enligt mig på att miljö, grupper och metod är de resurser som tydligt påverkar eleverna och där vi kan se ett direkt samband med elevernas resultat. Med detta sagt vill jag återknyta till den teoretiska ramen för detta arbete.

Det går att urskilja kopplingar mellan denna studies resultat och Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell och Lev Vygotskijs språkpsykologiska modell. Bronfenbrenners teori om de olika omgivande systemens beroende av varandra och miljöns avgörande påverkan på elevernas resultat¹³⁵ är till fullo svår att bevisa, då denna studie endast undersöker situationen på skolan. Dock framkommer av resultaten att en välorganiserad skolmiljö med tydlig struktur, kan ses ha inverkan på elevernas resultat. I de fall skolorna bedriver en väl organiserad verksamhet med ett fungerande samarbete bland ledning, pedagoger och hemmet, där undervisningen är strukturerad och kontinuerlig och tillåter eleverna agera efter sin förmåga, visas en större måluppfyllelse än på övriga skolor.

Utöver detta går det även att spåra Vygotskijs teorier i de beskrivna resultaten. Då Vygotskij hävdade att utveckling är helt avhängig det sociala samspelet där eleven får utgå ifrån och förmedla sina egna erfarenheter genom att ett aktivt språkbruk,¹³⁶ menar jag att detta kan urskiljas hos de skolor i studien som visar en god måluppfyllelse. Genom att dessa skolor arbetar med mindre grupper, kan undervisningen lättare anpassas efter elevernas behov samtidigt som eleverna i större utsträckning deltar aktivt. Detta underlättar i sin tur kommunikationen i klassrummet, som vidare gynnar samspelet mellan lärare och elev och elev-elev.

Slutligen kan konstateras att elevernas resultat i engelska varierar stort bland kommunens skolor, så även resursfördelningen och arbetet med stöd till de elever som riskerar att inte nå målen. Det framkommer vidare att det råder dålig kontinuitet i undervisningen i engelska, och de skolor som visas framgångsrika, är just de som erbjuder

¹³⁴ ”Konsekvenser av de nya behörighetsreglerna till gymnasieskolan”- slutrapport: Den hägrande framtid...? Skolverket 2001.

¹³⁵ Gunnarsson 199, s. 16-18.

¹³⁶ Jerlang & Ringstad 1999, s. 287.

organiserat, kontinuerligt stöd, helst i mindre grupper där eleverna kan finna stöd hos varandra. Trots detta finns det skolor som inte erbjuder något stöd i ämnet. Skälet som anges för detta är att det inte har funnits något behov hos eleverna, vilket dock går stick i stäv med Skolverkets statistik om elevernas måluppfyllelse.

Till sist vill jag belysa att denna studie har berört flera intressanta frågor och områden som den inte tydligt har kunnat redogöra för, dessa rör främst undervisningens utförande. För att belysa dessa hade en mer ingående undersökning kring såväl verksamhetens utformande som genomförande krävts, där ämneslärare som informanter hade varit värdefull. Tyvärr fanns inte möjligheterna till detta i denna studie på grund av det begränsade utrymmet. Slutligen anser jag dock att undersökningens resultat kan utgöra en liten men dock viktig länk till framtida forskning i ämnet, då den kartlägger situationen i en medelstor stad i Mellansverige, och i detta belyser sambandet mellan skolornas resurser och elevernas resultat.

Jag vill härmed avsluta detta arbete med att återkoppla till dess titel *hand, hjärta och huvud*. För att elever skall uppnå goda resultat, anser jag att resultaten av denna studie antyder att det finns ett samband mellan elevernas resultat och skolans organisatoriska och metodiska resurser. Således krävs att skolan erbjuder en god hjälpande hand för att eleverna skall motiveras och finna viljan att uppnå de kunskaper de behöver för ett livslångt lärande.

Referenslista

Litteratur

Appelgren, Maria & Sjövall, Pia, 2006: *Varför får allt fler elever problem att nå målen i engelska i år nio och år ett på gymnasiet?* Malmö Högskola. (Opubl.)

Bergström, Inger, 2001: Ordförståelse, ordinläring och ordanvändning. Engelska i grundskolan. I: Ferm, Rolf & Malmberg, Per (red.), *Språkboken*. Stockholm: Liber. S. 51-59.

Ericsson, Eie, 1989: *Undervisa i språk, språkdidaktik och språkmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Gunnarsson, Bernt, 1999: *Lärandets ekologi. Villkor för elevers utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Gustavsson, Jan-Eric & Myrberg, Eva, 2002: *Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat*. Stockholm: Liber.

Jerlang, Espen & Ringsted, Suzanne, 1999: *Utvecklingspsykologiska teorier*. 3 Uppl. Stockholm: Liber.

Johansson, Bo & Svedner, Per-Olof, 2001: *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. 3 Uppl. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Koivuova, Tiina, 2003: *Foreign Language Acquisition and Learning Support Methods: An Initial Inquiry*. Högskolan i Gävle. (Opubl.)

Lagerholm, Per, 2005: *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Lightbown, Patsy & Spada, Nina, 2006: *How languages are learned*. 3 Uppl. Oxford: Oxford University Press.

Lindström, Gunnar & Pennlert, Lars-Åke, 2006: *Undervisning i teori och praktik. En introduktion i didaktik*. 3 Uppl. Umeå: Fundo.

Linnarud, Moira, 1993: *Språkforskning för språklärare*. Lund: Studentlitteratur.

Malmberg, Per, 1993: *Engelska. Metodbok*. 2 Uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Tholin, Jörgen, 2001: Elevplanerad språkundervisning för 2000-talet. Några personliga reflektioner. I: Ferm, Rolf & Malmberg, Per (red.), *Språkboken*. Stockholm: Liber. S. 214-223.

Tornberg, Ulrika, 2000a: *Om språkundervisning i mellanrummet*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Tornberg, Ulrika, 2000b: *Språkdidaktik*. 2 Uppl. Malmö: Gleerup.

Trost, Jan, 2007: *Enkätboken*. 2 Uppl. Lund: Studentlitteratur.

Tryckta källor

Skolverket, 2001: *Regeringsuppdrag "Konsekvenser av de nya behörighetsreglerna till gymnasieskolan" – slutrapport (regeringsbeslut 49,1998-12-17) Den hägrande framtid...?* Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Utbildningsplan xxx kommun 2007-2011. xxx stad.

Verksamhetsberättelse & Kvalitetsredovisning 2007. Pedagogiska nämnderna, xxx stad.

Elektroniska källor

Grundskoleförordningen. Tillgänglig:

<<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1994:1194>> - 081003

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo94. Tillgänglig:

<<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>> - 081105

Nationalencyklopedin. Tillgänglig:

<<http://www.ne.se.ezproxy.its.uu.se/sok/Lindbeckkommissionen>> - 081030

Skollagen. Tillgänglig:

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&dok_id=SFS1985:1100&rm=1985&bet=1985:1100> - 081116

Skolverket: statistik, elevresultat 1997. Tillgänglig:

<2007http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/31/65/prel_betyg08.xls> - 081015

Skolverket: statistik, skolor och elever. Tillgänglig: <<http://www.skolverket.se/sb/d/1638>> - 081115

Skolverket: statistik: betyg och resultat. Tillgänglig: <<http://www.skolverket.se/sb/d/1637>> - 081115

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Tillgänglig: <<http://www.vr.se>> - 090119

Enkätundersökning om resursfördelning i skolan.

Inledande frågor:

1: Är du: Man
 Kvinna

2: Ålder : 25-35
 35-45
 45-55
 55-65

3: Antal tjänstgöringsår på skolan
i nuvarande position: _____

4: Har du ensam det yttersta ansvaret för
verksamheten eller delar du detta med någon? Ensam
 Delar

- Om du delar: vilken befattning har denna person? _____

Allmänna frågor om verksamheten:

5: Vilka årskurser finns på skolan: _____

6: Ungefärligt sammanlagt elevantal: _____

7: Ungefärligt elevantal i år 7-9: _____

8: Antal parallellklasser/årskurs i år 7-9: _____

9: Totala antalet lärare i år 7-9: _____

Varav antal lärare med behörig utbildning: _____

10: Antal speciallärare i år 7-9 med behörig utbildning: _____

Frågor om undervisningssituationen i år 9:

	Svenska	Matematik	Engelska
11: Antal behöriga ämneslärare:	_____	_____	_____
12: Antal obehöriga ämneslärare:	_____	_____	_____
13: Antal undervisningsminuter/vecka:	_____	_____	_____
14: Antal undervisningstillfällen/vecka:	_____	_____	_____
15: Förekommer undervisning i annan form än helklass?			
- ja	☐	☐	☐
- nej	☐	☐	☐
- om ja; vilken?	_____	_____	_____
16: Stödundervisning erbjuds:			
- i organiserad schemalagd form	☐	☐	☐
- sporadiskt	☐	☐	☐
- inte alls	☐	☐	☐
- annan	_____	_____	_____
17: Stödundervisning ges genom hjälp:			
- i klassen	☐	☐	☐
- i mindre grupper	☐	☐	☐
- enskilt	☐	☐	☐
- övrig form	☐	☐	☐
18: Stödundervisning erbjuds av:			
- utbildad speciallärare	☐	☐	☐
- behörig lärare anställd på skolan	☐	☐	☐
- övrig person	☐	☐	☐
19: Upplever du att något/några kärnämnen vid skolan har större behov av stödresurser än andra?			☐ Ja ☐ Nej
- ja: i sådana fall vilket/vilka?	_____		Om du svarat

Frågor om resursfördelning:

20: Vem/vilka beslutar hur din skola fördelar sina resurser?

- Kommunen
- Rektor
- Skolledning
- Ämnesansvariga
- Samtliga ämneslärare
- _____

21: Vem/vilka beslutar om budgeten inom det enskilda ämnet?

- Kommunen
- Rektor
- Skolledning
- Ämnesansvariga
- Samtliga ämneslärare
- _____

22: Vad styr fördelningen av resurserna?

- Särskilda behov
- Timplan
- Klasstorlek
- _____

23: Hur stor del av varje kärnämnes budget avsätts för stödresurser?

Svenska **Matematik** **Engelska**

- Ange ungefärligt i procent:

24: Alla kärnämnen bör tilldelas lika stor del av skolans resurser:

- Instämmer
- Instämmer inte

25: Resursfördelningen påverkar elevernas resultat:

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte

26: Skolans resursfördelning är en svår process:

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte

27: Det borde finnas tydligare direktiv angående resursfördelningen i skolan:

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte

28: Jag kan tänka mig ställa upp i en uppföljande intervju:

- Ja
- Nej

Övriga kommentarer till enkätens frågor eller utförande:

Tack igen för ditt deltagande!

Resursfördelning i skolan

- *En svår men viktig process.*

Verksamheten i skolan är ett ämne som ofta är uppe för debatt i samhället, och inte sällan är det kritik som riktas mot denna. Skolorna kritiserar bland annat för stora det stora elevantalet i klasserna och hur de utformar undervisningen. Något som dock inte kommer på tal, och som tycks falla i glömska, är den ofta svåra och problematiska frågan om skolans resursfördelning.

Skolans arbete bygger på resurser, såväl ekonomiska som personliga, och i avsaknaden av enhetliga direktiv angående fördelningen av dessa, lämnas ofta ett komplicerat och krävande arbete till de enskilda skolorna. Detta resulterar i att resursfördelningen på landets skolor ser väldigt olika ut, och frågan är i vilken utsträckning detta påverkar elevernas resultat.

Denna enkät syftar till att undersöka hur skolorna i Västerås kommun arbetar med detta, hur de fördelar och utnyttjar de resurser de har. Den ingår som en viktig del i mitt examensarbete på Lärarprogrammet, och har skickats till samtliga rektorer för högstadieskolorna i kommunen, såväl kommunala som friskolor. Då samtliga enkäter är kodade med ett individuellt nr, förblir ni helt anonyma och ingen verksamhet kommer att namnges i studien.

Slutligen vill jag förtydliga att syftet absolut inte är att kritisera någon verksamhet, utan enbart att undersöka tillvägagångssättet och arbetet med resursfördelningen.

Med din hjälp hoppas jag kunna skänka lite ljus till denna fråga, vars frånvaro i debatten vållar obefogad kritik mot skolans verksamhet.

Svar önskas omgående.

Mitt varmaste tack för ditt deltagande,

Anne Vähäkuopus

Akademien för Utbildning, Kultur & Kommunikation
Mälardalens Högskola